

Universitätsbibliothek Wuppertal

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvae Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1615

Ad Serenum de tranquillitate animi liber

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-466](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-466)

L. ANNÆI SENECAE
AD SERENVM
DE TRANQVILLITATE ANIMI
LIBER.

ARGVMENTVM ET ORDO.

Hic libellus inter utiles, & materie ac tractatu insignes. Scriptus est initio B
reditus sui ab exilio, cum ad Aulam, & Neroni instituendo, admotus fuit.
Hoc apparet ex Capitis 1. verbis: Circumfudit me ex longo frugalitatis
fitu venientem multo splendore luxuria, & vndique circumsonuit.
Luxuriam in Aulâ tangit, ignotam sibi antea & inuisam. Ordo in scripto con-
fusus est, imò vix est: & traiectio, aut defectus, nisi fallor, in multis apparet.
Summarium tamen hoc est. Occasio scribendi à suâ inconstantia, & quòd animi semper pendeat,
parum firmi in alterutrâ parte, aut quieti. Hoc ait illorum esse, qui in viâ sunt ad Sapientiam, sed
nondum peruenierunt, nec fructum eius gustant, Tranquillitatem. O magnum bonum! & quid en
est? describit. Quomodo perueniam? Inconstantiam fugiendo. Quid igitur ea? & hanc graphi-
cè describit. Ea pellitur variis remediis. primum Occupatione: eaque vel Publicâ, si tempora &
indoles tua ferent; vel Priuatâ, vt in optimis studiis meditationibusque versere. Non tamen
subitò à Rep. fugiendum: multas eius partes esse, & vnâ aliquam licere amplecti. Hæc vsque C
ad Cap. IV. Tum addit, Si ad negotia imus, tria consideranda: Nosipsos, Negotium, Homines quo-
rum causâ, aut cum quibus, actitamus. In Nobis, estimandas Vires, quid & quatenus possi-
mus, neque vltra tendamus. In Negotiis, an nos iis pares? item an non catena eorum sit, &
longius ducent. regressus semper liberos habendos. In Hominibus, an digni illi labore nostro, &
temporis impendio? non sunt autem Vani, Ambitiosi, nec in seriâ vllâ re occupati. Deinde
Capite VII, parum coherenter addit, Amicum imprimis fidum tranquillitati & oblectamen-
to facere: sed qui ingenio tristi non sit, & omnia accusanti. Iterum non optimus textus, &
Cap. VIII. de Patrimoniorum modo. ea nec magna, nec nulla Tranquillitati apta; sed me-
dia: & quæ parcimoniâ producantur. Luxus autem vitandus, etiam in vtilibus vitæ instru-
mentis, vt Bibliothecâ & libris. Post hæc etiam saltus Cap. X. & Molestias in omni vitâ
interuenire: sed Consuetudine molliri, tum Aspectu alienæ sortis, quæ sæpè deterior. Item Cu-
piditates non longè mittendas, sed ad propinqua, aut facilia prehendi. Atque hæc Proficienti &
tironi præcipit: nam Sapienti non opus, qui pugnat, imò vincit omnem fortunam. Quam talem
& talem præcogitat, & ipsâ præuisione mollit aut frangit. Hæc adusque Cap. XII. Ab eo alia D
tractatiuncula, Non esse in Superuacuis laborandum, neque (quantum potest) in Alienis. Demo-
criti caeleste præceptum inculcat: Nec priuatim, nec publicè, multa agi. Iam Cap. XIV. à Le-
uitate arcet, itemque Pertinaciâ: id est, neque assidue in vitâ mutare: nec si malè elegeris, præ-
fractè inherere. Omnia autem æquo, ac pænè hilari oculo adspicere. Quid enim vita, nisi mimus?
Postremò Simulatio (Cap. XVI.) fugienda, & anxia sui compositio: simplicitas assumatur, &
interdum hilaritas, atque etiam conuiuia aut liberalior potus. Mergit hoc curas, & animum li-
berat atque attollit. In fine claudit, dixisse se, Quæ Tueri Tranquillitatem possint, quæ Re-
stituere: ex quibus videas partitionem quæ fuit, sed mehercules nunc non exstat. Itaque, vt
multa Senecæ, in partibus laudatum opusculum est; ordo vniuersi labat. atque id iniuria tempo-
rum, aut exscriptorum.

CAPVT PRIMVM.

INQVIRENTI mihi in me, ¹ Serene, quædam vitia apparebant resecta, in aperto posita, quæ ² manu prenderem, quædam obscuriora, & ³ in recessu, quædam non continua, sed ex interuallis redeuntia: quæ vel molestissima dixerim, vt ⁴ hostes vagos, & ex occasione affilientes, per quos neutrum licet, nec tamquam in bello paratum esse, nec tamquam in pace securum. Illum tamen habitum in me maxime deprehendo (quare enim non verum vt medico ⁵ fatear?) me nec bonâ fide liberatum iis, quæ timebam & oderam, nec ⁶ rursus obnoxium. In statu vt non pessimo, ita maxime querulo & moroso positus sum: ⁷ nec ægroto, nec valeo. Non est quod dicas, omnium virtutum tenera esse principia, tempore ipsis duramentum & robur accedere. Non **B** ignoro, etiam quæ ⁸ in speciem laborant, dignitatem dico, & eloquentiæ famam, & quicquid ⁹ ad alienum suffragium venit, morâ conualescere: & quæ ¹⁰ veras vires parant, & quæ ad placendum fuco quodam subornantur, exspectant annos, donec paullatim colorem diuturnitas ducat: sed ego vereor, ne ¹¹ consuetudo, quæ rebus affert constantiam, ¹² hoc vitium in me altius figat. Tam bonorum, quàm malorum, longa conuersatio ¹³ amorem inducit. Hæc animi inter vtrumque dubij, nec ad recta fortiter, nec ad praua vergentis, infirmitas qualis sit, non tam semel tibi possum, quàm per partes ostendere. Dicam quæ accidunt mihi: tu morbo nomen inuenies. Tenet me summus ¹⁴ amor parcimoniæ, fateor, placet non in ambitionem ¹⁵ cubile compositum, non ¹⁶ ex arculâ

COMMENTARIVS.

CAP. I. I. SERENE.] *Ad hunc scripsit. & est, opinor, Annæus Serenus, quem Præfectum vigilum Neronis, interemptum cum toto conuiuio, esu fungorū, Plinius scribit, li. XXII. Certè inter amicos interiores Seneca fuit, & Tacitus ita memorat Annali XIII. vbi de Acte libertatē. Ante Senecam obiit, & fatetur ipse mortem eius immodicè se fleuisse, epist. LXIII. Tamen quidam libri hinc non Serene, sed Seneca præferunt. quasi hæc omnia verba & sermo Sereni sint, vsque ad 11. Caput. Quod mihi minimè videtur: sed est familiare Senecæ, & propositum siue occasionem scripti interdum figuratè proponere, & dilatare, atque ita ad rem venire.*

DISQ. De Benef. VI. cap. XLII. Soleo notare hunc in te affectum, & quasi manu prendere.

3. IN RECESSV.] Non in fronte & propalâm posita.

4. HOSTES VAGOS.] Vt Scythas aliquos, aut Numidas.

5. FATEAR.] Benè. nam vt idem epist. LIII. vitia sua confiteri, sanitatis indicium est. Iterumque: Morbi ad sanitatem tunc inclinant, cum ex abdito erumpunt.

6. RVRSVS OBNOX.] Possis & prorsus legere: sed non muto. Obnoxium autem, morigerum, subiectum. Sallustius: Minari interdum ferro, ni sibi obnoxia foret. Vide Agell. lib. VII. cap. XVII.

7. NEC ÆGROTO.] Plerique incipientium aut proficientium sic affecti. Sed vt Seneca (epist. XX.) vi-

tium est hæc diuersitas, & signum vacillantis animi, & nondum habentis tenorem suum.

8. IN SPECIEM.] Quod minimè virtus facit, quæ se contenta. Sed in speciem laborat Ambitio, vt Dignitatem (ita hinc appellat) consequatur; Eloquentia, vt Famam.

9. AD ALIEN. SVFFR.] Nam hæc talia ab aliorum iudiciis suspensa.

10. VERAS VIRE.] Vt virtus, & quidquid solidum petit.

11. CONSVETVDO.] Ouidius: Quod malè fers, assuesce, feres benè. multa vetustas Lenit.

12. HOC VITIVM.] Animi labantis & inconstantis.

13. AMOREM.] Lucretius:

—consuetudo concinnat amorem.

14. AMOR PARCIM.] Vel hæc & sequentia palam doceant, Senecam de se & in suâ personâ loqui.

15. CVBILE COMPOSIT.] Alto toro; purpureâ atque auratâ veste instratum, lecto argenteis, eburneis, aureis pedibus.

16. EX ARCVLÂ.] In quam deponere vestes solent; & vt niterent, ac pexæ essent, pondere imposito premere. Erant igitur Arculæ, sed vicem etiam præli aut torcularis. Seneca epist. XCIII. Quis vniquam vestimenta æstimauit arculâ? Columella: Quales sunt arculæ, in quibus vestimenta forensia condantur. Noster epist. XCVI. De capsulâ totos, hos mundulos fortasse (vide ibi) appellat: vt hodie dicimus, Ex arculâ aliquem prodire.

N

17. MIL-

culâ prolata vestis, non ¹⁷ mille ponderibus aut tormentis splendere cogentibus pressa: ¹⁸ sed domestica, & vilis, nec seruata, nec sumenda sollicitè. Placet ¹⁹ cibus, què ²⁰ nec parent familia, ²¹ nec spectent: non ²² ante multos paratus dies, nec multorû manibus ministratus, sed parabilis facilisque, nihil habens accersiti pretiosive, vbilibet non defuturus, nec patrimonio grauis, nec corpori, nec redditurus ²³ quâ intrauerat. Placet minister ²⁴ incultus & ²⁵ rudis vernula; ²⁶ argentum graue ²⁷ rustici patris, sine vlllo opere & nomine artificis; & mensa non varietate ²⁸ macularum conspicua, nec per multas elegantium dominorum ²⁹ successiones ciuitati nota: sed in vsum posita, quæ nullius conuiuæ oculos nec voluptate moretur, nec accendat inuidiâ. Cum benè ista placuerunt, præstringit animum apparatus alicuius ³⁰ pædagogij, diligentius quàm iam ³¹ intra priuatum larem vestita, & auro culta mancipia, & agmen seruorum nitentium. Iam domus etiam ³² quâ calcatur pretiosa, & diuitiis per omnes angulos dissipatis, ³³ tecta ipsa fulgentia, & ³⁴ affectator comesque patrimoniorum pereuntium populus. Quid perlucet ad

inum

17. MILLE PONDER.] *Vides quod de prælis dixi: ac sic appellant. Martialis:*

Sic tua suppositis pellucet præla lacernis,
Et micat innumeris arcula synthetibus.
Miror probari erudito viro ibi, præla lacernis: longinquâ imagine, & ineptâ. Res clara est. & ita Statius:

— prælisque solutæ

Mira Dionææ sumit velamina telæ.
Ammianus Pressoria dixit, lib. xxviii. Solitis (lego solutis, ut in Statio) pressoriis vestes, luce nitentes arbitrà, diligenter explorant. Iterum Martialis:

De Pallatinis dominæ quod serica prælis.

18. SED DOMESTICA.] *Ad domi, & à meis, facta? hoc puto, non peregrina. an quâ domi solemus vii, obsoletiore & minus splendente? Nam lautiores duplicem eam habebant, Domesticam & Forensem. Ammianus xxxi. de Hunnis, facit: Nec est alia illis Domestica vestis, alia Forensis: ut scilicet his Romanis. Cicero ii. de Finib. Aut ut vestitum, sic sententiâ habeam, aliam Domesticam, aliam Forensem. Adde Sueton. Augusti cap. lxxiii. Vitellij cap. ix.*

19. CIBVS QVEM.] *Nam in magnis opibus mira viri frugalitas, an quo nomine appellem? Vide epist. cix. & lxxx.*

20. NEC PARENT.] *Id est, in quo parando non multi occupentur.*

21. NEC SPECTENT.] *Nec grex puerorum mensa adsit, inbians atq; imminens in lautorem cibum.*

22. ANTE MULTOS.] *Atqui nec probetur cibus diu antè coctus, & spernant delicati. Paratus ergo, quæsitus & emptus: ut solent peregrina aucupia aut pisces. Tamen alij libri, imperatus: rectè, de nimia curâ & dispositione.*

23. QVA INTRAV.] *Per os, euomitione.*

24. INCULTVS.] *Non auratus, aut canusinatus, nec Pædagogij in morem cultus.*

25. RVDIS VERNULA.] *Dominatus. Non Phryx, aut Lycius, non à mangone petitus.*

26. ARGENTVM GRAVE.] *In quo nihil præter pondus æstimandum: non calatum. Plinio id Purum dicitur lib. i. i. epist. i. Apponitur cæna non minus nitida, quàm frugi, in argento puro & antiquo. Iuuenalis: — argenti vascula puri.*

27. RVSTICI PATRIS.] *Non in vrbe nati, sed domo Cordubâ. Seneca apud Tacitum lib. xiv. Egone equestri & prouinciali loco ortus, proceribus ciuitatis annumeror?*

28. MACVLARVM.] *De Benefic. vii. cap. ix. Eò pretiosius (lignum hoc citri) quòd illud in plures nodos arboris infelicitas torfit. Nam hæ sunt illæ maculæ amata & æstimata olim: de quibus & Plinius, xiii. cap. xv. Præcipua dos in venam crispis, vel in vortices variis. Illud oblongo euenit discursu, ideoque Tigrinum appellatur: hoc, intorto, & ideo tales Pantherinæ. Sunt & vndatim crispæ, maiore gratiâ, si pauonum caudæ oculos imitentur. Mox: Iuuant plura quoque in vnâ mensâ vitia. Et antè: Quod tanti emitur, arborum vitium est. quæ respondent illis Seneca de arborum infelicitate. De his mensis, Lucanus:*

Dentibus his niueis sectos Atlantide filuâ
Imposuerunt orbes.

Nam lignea ista mensa ebore sustinebantur. Iuuenalis:

— latos nisi sustinet orbes,

Grande ebur, & magno sublimis pardus hiatu.
Vide plura De Benef. loco iam citato.

29. SVCCSSIONES.] *Ut Plinij euo illa M. Tullij, & Asinij Pollionis, & Iuba regis, aliæq;.*

30. PÆDAGOGII.] *Puerorum, qui sub pædago, qui erant, ut nostri isti Honorarij pueri, quos Paigios (nescio an inclinât illinc voce) vocamus. Vide me ad Annalem xv. Taciti.*

31. INTRA PRIVATVM.] *Vox priuatum, in nullo veterum exstat. quorum alij, intra latus, meus, intra lacum; Pinciani, intra larem. Haud malè hoc vltimum: sic tamen ut priora leuiter immutes, diligentiusque iam intra. ut explicet hoc de apparatu pædagogij, & dicat mancipia intra larem & domi, domini aut conuiuarum oculis, sic vestiri, sic coli. An placeat, diligentius quàm intra larem? & explicemus, diligentius quàm deceat priuatam domum. Palatinum & aule in morem, ministri coluntur. Enimvero aliquid Aule opponi, vel ex eo videtur: quòd inibi mancipia aurata. Lampridius in Alexandro: Auratam vestem ministrorum nullus, vel in publico conuiuio habuit. Et de Pædagogianis istis Ammianus xxvi. Tunicâ auro distinctâ, ut regius minister, indutus, à calce ad pubem, in Pædagogiani pueri speciem. Plinius allusit, ubi de Auro: Honestius viri pædagoiis id damus.*

32. QVA CALCATUR.] *Solum & pauimentum, è marmore, auro & gemmis etiam mixtis.*

33. TECTA.] *Item auro vel ebore laqueata.*

34. ASSECTOR.] *Ut semper, nec desunt stultorum*

A inum aquas, & ³⁵ circumfluentes ipsa conuiuia? quid epulas loquar, ³⁶ scēnā suā dignas? Circumfudit me ex longo ³⁷ frugalitatis situ venientem, multo splendore luxuria, & vndique circumsonuit. Paullum titubat acies: facilius aduersus illam animum, ³⁸ quā oculos attollo. Recedo itaque non peior, sed tristior: nec inter illa ³⁹ friuola mea tam latus incedo, tacitusque morsus subit, & dubitatio, numquid illa meliora sint. nihil horum me mutat, nihil tamen non concutit. Placet ⁴⁰ vim praeceptorum sequi, & ⁴¹ in mediam ire Rempublicam: placet honores fascesque, non purpurā aut ⁴² aureis virgis ⁴³ adductū capeffere, sed ut amicis propinquisque, & omnibus ciuibus, omnibus deinde mortalibus paratior vtiliorque sim, ⁴⁴ propius positus. Sequor Zenonem, Cleanthem, Chrysippum: quorum tamen nemo ad Rempub. accessit, nemo ⁴⁵ non misit. ⁴⁶ Ad quam cum animum insolitum ⁴⁷ arietari permisi, vbi aliquid occurrit, aut ⁴⁸ indignum (ut in omni vitā humanā multa sunt) aut parum ⁴⁹ ex facili fluens, aut multum temporis res non magno aestimandae poposcerunt, ⁵⁰ ad otium conuerto. & quemadmodum pecoribus, fatigatis quoque, velocior ⁵¹ domum gradus est: placet intra parietes suos vitam coercere. Nemo vllum auferat diem, nihil dignum ⁵² tanto impendio redditurus. sibi ipse animus hæreat, se colat, nihil alieni agat, nihil quod ⁵³ ad iudicem spectet: ⁵⁴ ametur expers publicae priuataeque curae tranquillitas. Sed vbi lectio fortior erexit animum, & aculeos subdiderunt ⁵⁵ exempla nobilia: proflire libet in forum, commodare alteri ⁵⁶ vocem, alteri ⁵⁷ operam, etsi nihil profuturam, tamen conaturam prodesse: alterius coercere in foro superbiam, malè secundis rebus elati. ⁵⁸ * In studiis puto meher-

culè

stultorum diuitum arrosores, & quod sequitur, arrosores, ut noster alibi.

35. CIRCUMFLVENTES.] Epistolā c. Concisura aquarum cubiculis interfluentium. Plura ibi.

36. SCÆNA SVA.] Cum domus, & cenatio, & ministri tam culti sint: quidni epulae, quae in hoc velut theatro exhibentur?

37. FRUGALITATIS SITV.] Hac clamant omnino a Senecā, & de Senecā, ista dici. Veniebat vir optimus ab exilio (ut veterem eius frugalitatem omit- tam) & ab illis tenebris in hanc Aula lucem, itaque merito trepidat & exclamat, circumfundi se nouo splendore luxuriæ.

38. QVAM OCYLOS.] Ad me apto. & Lectori ingenuè aperio, animo quā vultu, ad omnia externa, fortiores esse.

39. FRIVOLA.] Tenuem vilemque supellectilem, & instrumentum. Glossa: Friuola, vasa fictilia. Idem Isidorus lib. ix. Friuola vocantur proprie, vasa fictilia inutilia. Proprie, sed longius produciunt. Inuenalis: iam friuola transfert Vcalegon. Seneca III. Controuer. Ego illos in friuola mea inuitaui.

D 40. VIM PRÆCEPTORVM.] Intellegit praecepta Stoica, qui ad remp. mittebant.

41. IN MEDIAM.] Ut ille apud Horatium, via anceps:

Nunc agilis fio, & merfor ciuilibus vndis,
Nunc in Aristippi furtim praecepta relabor.

42. AVREIS VIRGIS.] Putaui olim, laureis: ut ad triumphorum spem alludat. Sed magis nunc adhaerim libris, qui totum hoc verbi spernunt. Virgis adductum, lectorum scilicet, qui virgas manu tenebant, iisque submoueabant: siue & ipsas fasces vis interpretari. In Apuleij Mileticā i. Lixas, & virgas, & habitum prorsus magistratui convenientem in te video. Sed hoc in coloniā. vbi loco fascium, bacilli soli aut virge. Est qui aureas virgas hic tenet, & ad

auratos fasces refert. Sciat, inferioris aui, & Principum modò fuisse.

43. ADDUCTVM.] Id est, non insignibus illis honoris, aut honore ipso motum.

44. PROPIVS POSITVS.] Reip. iam admotus: non domi, & in otio latitans. Libri tamen scripti ferè, compositus. quod nec improbem, quasi in arenam certamenque iam venerim, commissus cum rebus.

45. NON MISIT.] Alios praeceptis suis iubent accedere, ipsi abstant. De causā istā, in Fragmento De otio Sapientis.

46. AD QVAM.] Scripti quidam longè aliter (fortasse germanius:) Vbi aliquid animam insolitam arietari percussit. si tamen facias, aliquis animum insolitum.

47. ARIETARI.] Percuti, inturri. frequens nostro verbum.

48. INDIGNVM.] Cum indignitate coniunctum.

49. EX FACILI.] De Benef. III. cap. VIII. Qui beneficium ex facili largitus est.

50. AD OTIVM.] Rempublicam omitto.

51. DOMVM GRADVS.] Sic mihi ad me & mea, relictis publicis. Eò enim comparatio spectat.

52. TANTO IMPENDIO.] Nam reuera, veteri dicto: μέγιστον ἀνάλωμα χρόνος: Maximum impendium, tempus.

53. AD IVDICEM.] Quod ab alieno iudicio pendeat. Deo & sibi placeat.

54. AMETVR EXPERS.] Ametur, ametur, cum poetā,

Et securā quies, & nescia fallere vita.

55. EXEMPLA NOB.] Eorum qui remp. animosè tractarunt.

56. VOCEM.] Patroni vice.

57. OPERAM.] Aduocati vice.

58. * IN STVDIIS.] Ego hic defectum aut confusionem odorari videbar: nec satis, meo animo, ista contexta.

culè melius esse res ipsas intueri, & harum causâ loqui: ceterum ⁵⁹ verba rebus permittere, ut quâ duxerint, hac inelaborata sequatur oratio. Quid opus est sæculis duratura componere? Vis tu ⁶⁰ non id agere, ne te posteri taceant? morti natus es; minus molestiarum habet funus ⁶¹ tacitum. Itaque occupandi temporis causâ, in vsum tuum, non in præconium, aliquid simplici stilo scribe. minore labore opus est studentibus ⁶² in diem. Rursus ubi se animus cogitationis magnitudine leuauit, ambitiosus in verba est, aliusq; ut spirare, ita eloqui gestit, & ad dignitatem rerum ⁶³ exit oratio: oblitus tum legis pressiorisq; iudicij, sublimis feror, & ⁶⁴ ore iam non meo. Ne singula diutius persequar, in omnibus rebus hæc me sequitur bonæ mentis infirmitas: ⁶⁵ cui ne paulatim defluam vereor, aut quod est sollicitius, ne semper casuro similis pendeam, & plus fortasse sit, quàm quod ipse provideo. Familiariter enim domestica aspiciamus, & semper iudicio fauor officit. ⁶⁶ Puto multos potuisse ad sapientiam peruenire, nisi putassent se peruenisse: nisi quædam in se dissimulassent, quædam ⁶⁷ apertis oculis transilissent. Non est enim quod nos magis alienâ iudices ⁶⁸ adulatione perire, quàm nostrâ. Quis sibi verum B dicere ausus est? quis non inter laudantium blandientiumq; positus greges, plurimum tamen sibi ipse assentatus est? Rogo itaque, si quod habes remedium, quo hanc fluctuationem meam sistas, dignum putes me, qui tibi tranquillitatem debeam. Non esse periculosos motus animi, nec quicquam tumultuosi afferentes, scio. ut verâ tibi similitudine id de quo queror exprimam, non tempestate vexor, sed nausæ. Detrahe ergo quid-
II. quid hoc est mali, & succurre in conspectu terrarum laboranti. Quæro meherculè iam dudum, Serene, ipse tacitus, cui talem affectum animi similem putem. ⁶⁹ nec ullius propius admoneor exemplo, quàm eorum qui ex longâ & graui valetudine expliciti, motiunculis, leuibusq; interim offensis perstringuntur, & cum reliquias effugerint, suspicionibus tamen inquietantur, medicisque iam sani manum porrigunt, & omnem ⁷⁰ calorem corporis sui calumniantur. Horum, Serene, non parum sanum est corpus, sed sanitati parum assuevit: sicut est ⁷¹ quidam tremor etiam tranquilli maris, aut lacus, C cum

59. VERBA REBUS.] *Ad illud Horatianum:*

Verbaq; præuisam rem non inuita sequuntur.

60. NON ID AGERE.] *Planè scribendum, nunc id. In eâ voculâ emphasis. tu nunc mortalis, & brevis aut, capere animo vis posteritatem?*

61. TACITVM.] *Quietum & silens, non illud Publicum; in quo præco, designator, imagines, ludi, pompa. Sed & aliter Funus tacitum, hominis ignoti, & de quo nec sermo. Tale optat alter Seneca: Aetas per tacitum fluat. Sic cum transierint mei Nullo cum strepitu dies, Plebeius moriar senex.*

62. IN DIEM.] *Non annos aut æuam: ut ij qui æuam cogitant.*

63. EXIT ORATIO.] *Ita libri omnes: at Muretus, exsurgit. Siquid mutandum, fecerim exilit, siue exsilit.*

64. ORE IAM.] *Et hic variant. alij, ore tantum modo: alij, ut meus, ore tamen meo. Atque hoc sanè ad vulgatum illud accedit. videturq; alludi ad Sibyllam Virgilianam, quæ Deo plena - maiorq; videri, Nil mortale sonans. Probat ipse in fine libelli: Tunc denique aliquid cecinit grandius ore mortali.*

65. CUI NE.] *Parum hæret: sed nec vulgatum alij, cum ne. mihi placebat, quin ne.*

66. PUTO MULTOS.] *Ego tecum, ô Annæ. Quot * Opinata experimenta cepi in iuuentute huius * δοκασίσεις, Sapientia: ut Plato appellat? & quàm primùm in viâ pedem posuerunt, nisi eum habere in metâ. Itaque rectè Bion, τὴν οἴσιν ἐλεγε, δοκασίης ἐγνωσὴν: Opinionem aiebat, profectus impedimentum, siue (Græco ipso*

verbo) incisionem esse. Cui Fabius consonat: Magnos quoque profectus frequenter perdit, arrogans de se persuasio.

67. APERTIS.] *Mallet, opertis, clausisq;. Videntes videre noluerunt.*

68. ADVLATIONE PERIRE.] *Veteris scriptoris verbum in Io. Salisberiensis: Omnis Romanus adulatione corumpitur, aut corrumpit. Et de sui cui moribus Seneca epist. LX. Non sumus modica adulatione contenti. quidquid in nos adlatio sine pudore congescit, tanquam debitum prendimus. Iterum de Beneficiis VI. cap. XXX. Adulandi certamen est, & vnum amicorum omnium officium, vna contentio, quis blandissime fallat.*

CAP. II. 69. NEC VLLIVS.] *E meo & Pin- D ciani libris, nec ulli propius admouerim exemplo: id est, non alij rei aptius, magisque vicine comparauerim.*

70. CALOREM.] *Quem Febrim statim interpretatur.*

71. QUIDAM TREMOR.] *Idem de Breuit. vit. cap. II. Velut in profundo mari, in quo post ventum quoque volutatio est. Lucanus:*

-sed ut tumidus, Boreæ post flamina, pontus Rauca gemit.

Statius:

Vt si quando ruit debellataq; reliquit Euris aquas, pax ipsa tumet, pontumq; iacentem

Exanimis iam voluit hiems.

Clan-

A cum ex tempestate requieuit. Opus est itaque non illis durioribus, ⁷² quæ etiam transcurrimus, ut alicubi obstes tibi, alicubi irascaris, alicubi instes grauius; ⁷³ sed illud quod vltimum venit, ut fidem tibi habeas, & rectâ ire viâ te credas, nihil auocatus transuersis multorum vestigiis passim discurrentium, & quorundam circa ipsam errantium viam. Quod desideras autem, magnum & summum est, Deoq; vicinum, non concuti. Hanc ⁷⁴ stabilem animi sedem Græci *Εὐθυμία* vocant, de quâ Democriti ⁷⁵ volumen egregium est: ego Tranquillitatem voco. nec enim imitari, & transferre verba, ad illorum formam necesse est: res ipsa, de quâ agitur, aliquo signanda nomine est, quod appellationis Græcæ vim debet habere, non faciem. Ergo quærimus, quomodo ⁷⁶ animus semper ⁷⁷ æqualis, secundoque cursu eat, ⁷⁸ propitiusque sibi sit, & sua lætus adspiciat: & hoc gaudium non interrompat, sed placido statu maneat, ⁷⁹ nec attollens se vniquam, nec deprimens. Id Tranquillitas erit. Quomodo ad hanc perueniri possit, in vniuersum quæramus: summes tu ex publico remedio, quantum voles. Totum interim vitium in medium protrahendum est, ex quo agnoscat quisque partem suam: ⁸⁰ simul tu intelliges, quanto minus negotij habeas cum fastidio tui, quàm hi quos ad ⁸¹ professionem speciosam alligatos, & sub ⁸² ingenti titulo laborantes, in suâ ⁸³ simulatione pudor magis, quàm voluntas tenet. Omnes in eadem causâ sunt, & hi qui leuitate vexantur, ac tædio, assiduaque mutatione propositi, quibus semper magis placet ⁸⁴ quod reliquerunt: & illi, qui marcent & oscitant. Adice illos, qui non aliter, quàm quibus difficilis somnus est, versant se, & hoc atque illo modo componunt, donec quietem lassitudine inueniant, statum vitæ suæ formando subinde, in eo nouissimè manent, in quo illos non mutandi odium, sed senectus ad nouandum pigra deprehendit. Adice & illos, qui ⁸⁵ non inconstantiae vitio parum leues sunt, sed inertia. Viuunt, non quomodo volunt, sed quomodo cœperunt. Innumerabiles deinceps proprietates sunt, sed vnus effectus vitij, displicere sibi. Hoc oritur ab intemperie animi, & cupiditatibus timidis, aut parum prosperis, vbi aut non audent, quantum concupiscunt, aut non consequuntur, & in spem toti prominent, ⁸⁶ semper instabiles mobilesque. quod necesse est accidere pendentibus. Omni vitâ ⁸⁶ pendent,

Claudianus: — ceu murmurat alti

Impacata quies pelagi, cum flamine fracto
Durat adhuc sæuitque tumor.

72. QVÆ ETIAM TRANSC.] *Videtur dicere, quæ nos iam peruasimus, à quibus liberi sumus. Si tamen lectio sincera: & pleraque in his aliquot clausulis anterioribus (iam in illis verbis * In studiis) diluta, impura, aut suspecta sunt. Possis etiam interpretari, Quæ transcurrimus, quæ leuiter libamus & tangimus, quia iam superuacua.*

73. SED ILLVD.] *Siquid video, illo legendum. Opus non illis durioribus, sed isto leniore.*

74. STABILEM.] *Alludit ad Democriti vocem, qui Tranquillitatem εὐθυμία vocauit: Stabilitatem animi, & Constantiam. Imò & volumen eo titulo seorsim scripsit, præter illud περὶ εὐθυμίας, siue De Tranquillitate. Nam istud ad Seneca æuum peruenerit, quod iam ostendit: illud prius periit, quod clarè Diogenes scribit: Ἡ δὲ εὐθυμία ἐκ εὐπρίστου, inquit, Nam Constantia eius non reperitur.*

75. VOLUMEN EGREGIVM.] *Laudas, & moues desiderium: frustra fuit, ut multa alia præclara. Sed & Panetij Stoici eadem inscriptione liber, item Hipparchi Pythagorici: denique & Plutarchi Chæronæi, qui exstat.*

76. ANIMVS SEMPER.] *Descriptio est Tranquillitatis vberior. quam ipsam ita Democritus efformabat: Καθ' ἣν γαλινῶς καὶ εὐσαθῶς ἢ ψυχῇ διαγεί, ὑπὸ μὲν ἐνδὸς ταπεινομένη φόβου, ἢ δεισιδαιμονίας, ἢ ἀλλὰ τινὸς ἀδύτου: Per quam tranquillè & constanter animus agit, nullo metu pertur-*

batus, vel superstitionis, vel alterius affectus.

77. ÆQUALIS.] *Fortè, æquali secundoque. Est Stoicorum εὐεγία.*

78. PROPITIVSQVE SIBI.] *Volens & benignus. non sibi aut fortune suæ iratus.*

79. NEC ATTOLLENS.] *Planè qualis ille Cotta apud Sallustium: Bonæ secundæque res, opes non ingenium mihi mutabant. Enimuerò mutari ad hæc incerta & externa, ut Epictetus loquitur, ἰδιώτου χάρις καὶ χἀρανθή: imperiti constitutio est, & character.*

80. SIMVL TV.] *Hæc verba videantur pro iis, qui priorem totam partem & querelam Sereni esse volunt interrogantis. Sed, ut rem dicam, hic libellus satis confusus est: à scriptore, an ab æuo: sed confusus.*

81. PROFESSIONEM.] *Ad Philosophos falsos hoc refert? an ad eos, qui in luce publicâ, magistratus & rectores? vtrius potest.*

82. INGENTI TITVLO.] *Sub præscriptione honestâ. siue sapientiæ, ut philosophi; siue curæ publicæ & tutelæ, ut alij.*

83. SIMVLATIONE.] *Quâ præferunt sibi benè & beatè esse, incundè & tranquillè viuere.*

84. QVOD RELIQUERVNT.] *Vi viduis mulierculis defuncti mariti.*

85. NON INCONSTANTIAE.] *Veteres, constantia ex quo Pincianus: qui non constantia, in vitio. Assentior, sed hoc amplius, in vitâ legi vellem.*

86. PENDENT.] *Parum suauiter repetitur: nam præiit pendentibus. sed passim hic interpolatio.*

dent, & inhonesta se ac difficilia docent, coguntque: & ubi sine præmio labor est, tor- A
quet illos irritum dedecus, nec dolent praua, sed frustra voluisse. Tunc illos & pœniten-
tia cœpti tenet, & incipiendi timor, subreptique illa iactatio animi, non inuenientis exi-
tum, quia nec cupiditatibus suis imperare, nec obsequi possunt; & cunctatio vitæ parum
se explicantis, & inter⁸⁷ destituta vota torpentis animi situs. Quæ omnia grauiora sunt,
ubi odio infelicitatis operosæ ad otium profugerunt, & ad secreta studia: quæ⁸⁸ pati non
potest animus ad ciuilia erectus, agendi que cupidus, & naturâ inquietus, parum scilicet
in se solatiorum habens: ideoque detractis oblectationibus, quas ipsæ occupationes dis-
currentibus præbent, domum, solitudinem, parietes non fert, inuitus adspicit se sibi re-
lictus. Hinc illud est tædium, & displicentia sui, & nusquam residentis animi voluta-
tio, & otij sui tristis atque ægra patientia: utique ubi causas fateri pudet,⁸⁹ tormenta in-
trorsus egit verecundia, in angusto inclusæ cupiditates, sine exitu, se ipsæ strangulant. In-
de maror marcorque, & mille fluctus mentis incertæ, quam inchoata habent suspen-
sam, deplorata tristem: inde ille affectus otium suum detestantium, querentiumque
nihil ipsos habere quod agant, & alienis incrementis inimicissima inuidia. Alit enim li- B
uorem infelix inertia: & omnes destrui cupiunt, quia se non potuerunt prouehere: & ex
hac deinde auersatione alienorum processuum, & suorum desperatione, obirascens for-
tunæ animus, & de sæculo quærens, & in angulos se retrahens, & pœnæ incubans suæ,
dum tædet sui, pigetque. Naturâ enim humanus animus agilis est, & pronus ad motus.
grata omnis illi excitandi se abstrahendi que materia est; gratior quibusque pessimis in-
geniis, quæ occupationibus libenter deteruntur. Ut vlcera quædam nocituras manus ap-
petunt, & tactu gaudent, & fœdam corporum scabiem delectat, quicquid exasperat:
non aliter dixerim his mentibus,⁹⁰ in quas cupiditates velut mala vlcera eruperunt, vo-
luptati esse laborem vexationemque. Sunt enim quædam, quæ corpus quoque nostrum
cum quodam dolore delectant: ut versare se, & mutare nondum fessum latus, & aliò
atque aliò⁹¹ positum ventilari. Qualis ille⁹² Homericus Achilles est, modò pronus, mo-
dò supinus, in varios habitus se ipse componens. quòd proprium ægri est, nihil diu pati,
& mutationibus ut remediis uti. Inde peregrinationes suscipiuntur vagæ, & littora per- C
erratur, & modò mari se, modò terrâ experitur semper præsentibus infesta leuitas. Nunc
Campaniam petamus. iam⁹³ delicata fastidio sunt: inculta videantur. Bruttios & Lu-
canos saltus persequamur. Aliquid tamen inter deserta amœni requiratur, in quo luxu-
riofsi oculi longo locorum horrentium squallore releuentur. Tarentum petatur,⁹⁴ lauda-
tusque portus, & hiberna cæli mitioris, & tecta vel⁹⁵ antiquæ satis opulenta turbæ.
Iam flectamus cursum ad urbem. nimis diu⁹⁶ à plausu & ⁹⁷ fragore aures vacauerunt:

iuuat

87. DESTITUTA VOTA.] *A successu & Fortunâ.*88. PATI NON POTEST.] *Nec mirum. nam pri-
mum argumentum est (nostræ epist. I I.) compo-
sitæ mentis, posse consistere, & secum morari.
Horatius in istos:*Non horam tecum esse potes, non otia rectè
Ponere, teq; ipsum vitas fugitiuus & erro.89. TORMENTA.] *Cum articulo scriberem, &
tormenta.*90. IN QVAS.] *Fortè, in quis, id est, quibus.*91. POSITVM.] *Gruterus, positu.*92. HOMERICVS ACHIL.] *Versus quos tan-
git, in Iliad. ω.*Ἀλλοτ' ἐπὶ πλευρᾷς κατακείμενος, ἄλλοτε δ' αὖτε
Υπὸ πρὸς, ἄλλοτε δ' ἐπὶ πρὸς, τότε δ' ὀρθὸς ἀναστὰς:Nunc lateri incumbens, iterum post paullo
supinusCorpore, tū pronus, tum surgens deniq; rectus.
Quos & Iuuenalis adspexit, aut vertit:

-noctem patitur lugentis amicum

Pelidæ, cubat in faciem, mox deinde supinus.

93. DELICATA.] *Ad ipsam Campaniam refer, quæ**nihil nisi cæli soliq; delicia: præsertim ut tunc culta.*94. LAUDATUSQUE PORTVS.] *Liuius descri-
ptus, libro XXV. & Floro I. cap. XVIII.*95. VEL ANTIQVÆ.] *Sententia est, Tecta
etiā nunc tam multa & lata, ut vel antiquam tur-
bam (id est, quæ olim fuit) possint capere. Nam Taren-
tum, Croton, Metapontus, magna illa & florentissi-
ma olim opida (ita vices rerum sunt) tunc deserta. No-
minatim hoc de Tarento, Strabo: Vetus murus am-
bitum habet magnum, nunc autem maior vrbis
pars, ad Isthmum sita, deserta est. Dio Chrysostomus
in Tarsico primo: Nōne Sybaris, quæ maximè
luxuriata est, maximè periit: nōne Croton &
Thurij, & Metapontus, & Tarentum? quæ olim
sic florentes & potentes, quæ vrbe non sunt nunc
desertiores? Tamen suspecta lectio.*96. A PLAVSV.] *Theatrali.*97. FRAGORE.] *Circensi. Iuuenalis:*--& fragor aurem Percutit, euentum viridis
quo colligo panni. Neque nego in theatris potuisse
& fragorem esse populi incitati: sed magis in Circo, vi-
ctoria illo euentu, inter factiones & sponsones.

98. SEM-

A iuuat iam & humano sanguine frui. Aliud ex alio suscipitur, & spectacula spectaculis mutantur: ut ait Lucretius,

Hoc se quisque modo⁹⁸ semper fugit.

Sed quid prodest, si non effugit? sequitur se ipse, & vrget grauissimus comes. Itaque sci-
re debemus, non locorum vitium esse quo laboramus, sed nostrum. Infirmi sumus ad
omne tolerandum, nec laboris patientes, nec voluptatis,⁹⁹ nec nostræ, nec ullius rei diu-
tius. Hoc quosdam egit ad mortem, quod proposita sæpè mutando, in eadem reuolue-
bantur, & non reliquerant nouitati locum. Fastidio illis esse cœpit vita, & ipse mundus:
& ¹⁰⁰ subit illud rabidarum deliciarum: ¹⁰¹ *Quousque eadem?* Aduersus hoc tædium
quo auxilio putem vtendum, quæris. Optimum erat (ut ait ¹⁰² Athenodorus) actio-
ne rerum & Reip. tractatione, & officiis ciuilibus se detinere, nam ut quidam sole, &
exercitatione, & curâ corporis, diem ducunt, athletisq; vtilissimum est, lacertos suos,
roburq; cui se vni dicauerunt, maiore temporis parte nutrire: ita nobis animum ad
B rerum ciuiliū certamen parantibus, in opere esse, non longè pulcherrimum est? Nam
cū vtilem se efficere ciuib; mortalibusq; propositum habeat, simul & exercetur &
proficit, qui in mediis se officiis posuit, communia priuataq; pro facultate administrans.
Sed quia in hac, inquit, tam insanâ hominum ambitione, tot calumniatoribus in dete-
rius recta torquentibus, parū tuta simplicitas est, & plus futurum semper est quod
obster, quā quod succedat, ¹⁰³ à foro quidem & publico recedendum est: sed habet,
vbi se etiam in priuato lare explicet magnus animus. nec ut leonum animaliumq; im-
petus caueis coërcetur: sic hominum, quorum ¹⁰⁴ maximè in seductu actiones sunt. Ita
tamen delituerit, ut vbicumque otium suum absconderit, prodesse velit & singulis &
vniuersis, ingenio, voce, consilio. Nec enim is solus Reip. prodest, qui ¹⁰⁵ candidatos
extrahit, & tuetur reos, & de pace belloq; censet: sed qui iuuentutem exhortatur, qui
in tantâ bonorum præceptorum inopiâ, virtute instruit animos, qui ad pecuniam luxu-
riamq; cursu ruentes prensat ac retrahit, & si nihil aliud, certè moratur, in priuato pu-
C blicum negotium agit. An ille plus præstat, qui ¹⁰⁶ inter peregrinos & ciues, aut urbanus

III.

⁹⁸ SEMPER FUGIT.] *Illud, semper, non est in
Lucretio, & versus respuit. At locus eius, huic compar,
insignis est, & merito adscribendus, lib. I II.*

— ut nunc plerumque videmus,

Quid sibi quisque velit, nescire & quærere
semper:

Commutare locū, quasi onus deponere possit.

Exit sæpè foras magnis ex ædibus ille,

Esse domi quæ pertæsum est, subitoq; reuertit:

Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse.

Currit agens mannos ad villam hic præcipi-
tanter,

Auxilium tectis quasi ferre ardentibus inster:

Oscitat extemplo tetigit cū limina villæ,

D Aut abit in somnū grauis, atq; obliuia quærit,

Aut etiam properans urbem petit, atq; reuisit.

Hoc se quisque modo fugit, at, quod scilicet,
ut fit,

Effugere haud potis est, ingratis heret, & angit.

⁹⁹ NEC NOSTRÆ.] *Phrasis cum alibi, tum in
Liuii crebra. Lib. I II. Patres suarum rerum erant,
amissâ publicâ. Et XXIII. Plebs nouarum rerum
& Annibalistota esse.*

¹⁰⁰ SVBIT ILLVD.] *Magis, subiit. & nescio an
statim tabidarum, pro rabidarum. Si hoc tenes, sen-
tentia erit, delicias acres, efferas, & infrenes eo pro-
rumpere, ut mortem ament, se oderint. Si, quod subit-
cio, delicias languentes, deficientes (ut solet à nimio
usu) tædio ire ad mortem.*

¹⁰¹ QVOVSQVE EADEM.] *Dormire, surgere,
ingerere, egerere, libidinari, satiscere, & omnia in or-*

*bem. Eadem vulgi vox in Epistolâ XXIV. vide: &
sensus in Lucretio:*

Præterea, versamur ibidem, atque infusus
vsque,

Nec noua viuendo procuditur vlla voluptas.
Ac plura item vide.

CAP. III. ¹⁰² ATHENODORVS.] *Aliquot
istō nomine, & quidem secta Stoica fuerunt. Vide
Manud. I. Dissert. XII.*

¹⁰³ A FORO QVIDEM.] *Ita idem suadet &
probat, epist. XXVIII. Si liceat disponere se, con-
spectum quoque fori & viciniam procul fugiam.
Plura ibi vide.*

¹⁰⁴ MAXIME.] *Imò, maximæ.*

¹⁰⁵ CANDIDATOS EXTRAHIT.] *Producit ad
petendum, suffragator est. Nam ita in comitiis illis Se-
natoriis (hoc Principum æuo) fiebat. Vide Plinij epi-
stolam XX. libri I II. & eiusdem Panegyricum. Adde
& epist. VIII. nostri Seneca, sententiâ consimili:
Non videor tibi plus prodesse, quā cū ad va-
dimonium aduocatus descenderem, aut tabulis
testamenti anulum imprimerem, aut in Senatu
candidato vocem & manū commodarem? Alio-
qui & legi poterat, qui candidatus extrahit & tue-
tur reos. Nam aduocati & honestiores, in tali veste.*

¹⁰⁶ INTER PEREGRINOS.] *Primus Prætor in
vrbe ius, & inter ciues dixit, creatus anno Urbis CCC-
XCVIII. atque is Urbanus idē dictus. Postea, non
sufficiente eo, & multitudine peregrinorum influente
in urbem, alter additus, qui ius diceret inter ciues &
Peregrinos. Id factum anno DX.*

prætor adeuntibus ¹⁰⁷ assessoris verba pronunciat: quàm ¹⁰⁸ qui docet quid sit iustitia, A
 quid pietas, quid patientia, quid fortitudo, quid mortis contemptus, quid decorum in-
 tellectus, ¹⁰⁹ quantum bonum sit bona conscientia? Ergo si tempus in studia conferas,
 quod subduxeris officiis, ¹¹⁰ non deserueris, nec munus detractaueris. Neque enim ille
 solus militat, qui in acie stat, & ¹¹¹ cornu dextrum læuūque defendit: sed & qui por-
 tas tuetur, & statione minus periculosā, non otiosā tamen fungitur, vigiliāsque seruat,
 & armamentario præest. quæ ministeria quamuis incruenta sint, ¹¹² in numerum sti-
 pendiorum veniunt. Si te ad studia reuocaueris, omne vitæ fastidium effugeris: nec no-
 ctem fieri optabis tædio lucis, nec tibi grauis eris, nec aliis superuacuis: multos in ami-
 citiam attrahes, affluetque ad te optimus quisque. Numquam enim ¹¹³ quamuis obscu-
 ra virtus latet, sed ¹¹⁴ mittit sui signa. quisquis dignus fuerit, vestigiis illam colliget. Nam
 si omnem conuersationem tollimus, & generi humano renunciamus, viuimusque in nos
 tantum conuersi, sequetur hanc solitudinem, omni studio carentem, inopia rerum agen-
 darum. Incipiemus ædificia alia ponere, alia subuertere, & mare submouere, & aquas
 contra difficultates locorum ducere, & malè dispensare tempus, quod nobis natura con- B
 sumendum dedit. Alij parcè illo utimur, alij prodigè: alij sic impendimus, ut possimus
 rationem reddere: alij, ut nullas habeamus, ¹¹⁵ reliquias. Quare nihil turpius est, quàm
 grandis natu senex, qui nullum aliud habet argumentum, quo se probet diu vixisse,
 præter ætatem. ¹¹⁶ Mihi, carissime Serene, nimis videtur submisisse temporibus se Athe-
 nodorus, nimis citò refugisse. Nec ego negauerim aliquando cedendum: sed sensim re-
 lato gradu, & saluis signis, saluā militari dignitate. Sanctiores tutioresque sunt hostibus
 suis, qui in fidem cum armis veniunt. Hoc puto virtuti faciendum, studiosoque virtu-
 tis, si præualebit fortuna, & præcidet agendi facultatem; non statim auersus inermisque
 fugiat, latebras quærens, quasi vllus locus sit, quò non possit fortuna persequi: sed parcius
 se inferat officiis, & cum dilectu inueniat aliquid, in quo utilis ciuitati sit. Militare non
 licet? honores spectet. priuato viuendum est? sit orator. silentium indictum est? tacitā
 aduocatione ciues iuuet. periculosum etiam ingressu forum est? in domibus, in specta- C
 culis, in conuiujs, bonum contubernalem, amicum fidelem, temperantem conuiuiam
 agat. Officia si ciuis amiserit, hominis exerceat. Ideò magno animo nos ¹¹⁷ non vnus
 vrbis mœnibus clausimus, sed in totius orbis commercium emisimus; patriamque no-
 bis mundum professi sumus: ut liceret latiore virtuti campum dare. Præclusum tibi
 tribunal est, & rostris prohiberis, aut comitiis? respice post te, quantū latissimarum regio-
 nū pateat, quantum populorū. numquam tibi ita magna pars obstruetur, ut non maior
 relinquatur. Sed vide, ne totū istud vitium tuū sit. non vis enim nisi consul, aut ¹¹⁸ pry-
 tanes,

107. ADSESSORIS VERBA.] *Qua ille peritus inris dictasset, quibus sententiam concepisset. Notum Adseßuræ hoc munus. atq. ita emendauit hunc locum Iac. Cuiacius XXIII. Obseru. cap. XL. Et si nec littera minus meus laudatus ille codex.*

108. QVI DOCET.] *Absunt hæc duo verba omnibus libris, tamen apta & tenenda.*

109. QVANTVM BONVM.] *Ita Erasmus vulgauerat, tenuitq. Muretus. At Pinciani codices, quàm gratuitum bonum sit bona conf. Quidam Gruteri, & meus, quantum grauidorum hominum sit bona conf. Adhæream Pinciani, & explicem: Gratuitum bonum, quòd reliqua pretio aut labore; hoc vltro, & voluntate solā, paretur.*

110. NON DESERVERIS.] *Meus, te non deserueris. nec malè. Illud tamen à militia, aptius videtur.*

111. CORNV DEXTRVM.] *Acies in duo cornua plurimum diuidi solet, quod notum. putarem tamen commodius legi, cornu dextro, læuove. Neque enim vnus vir totum cornu defendit.*

112. IN NVMERVM.] *Id est, stipendiis accensens-*

tur: ac & nomen militare capiunt. Non audio qui corrigit, in numerorum stipendia: id est, cohortium, inquit. Apage. vulgatā nihil melius aut clarius.

113. QVAMVIS OBSCVRA.] *Et si non in luce & publico posita. et si in priuato paruoq. luce.*

114. MITTIT SVI SIGNA.] *Lumen & radios D spargit. An à feris magis sumptum, quæ odorem & vestigia relinquunt, iis vestigande?*

115. RELIQVIAS.] *Nihil appareat, nihil facti operis exstet.*

116. MIHI CARISSIME.] *Hætenus Athenodori sententia: nunc Seneca, qui aliquid distinguit, aut mutat.*

117. NON VNVS VRBIS.] *Vide de Vita beatā, cap. XXXI.*

118. PRYTANES.] *Atheniensium magistratus. apud quos, electis triginta tyrannis, decem à Thrasibulo reip. præpositi: mox iis quoque à Pausaniā spreis, quinquaginta isti Prytanessuunt. de quibus Demosthenes I I. Philipp. atque alibi, Pollux libro VIII. & Harpocratio his verbis: Πρυτάνεις πέντε.*

A tanes, aut ¹¹⁹ ceryx, aut ¹²⁰ fufes administrare Remp. Quid si militare nolis, nisi imperator, aut tribunus? etiam si alij ¹²¹ primam frontem tenebunt, te fors inter ¹²² triarios posuit: inde voce, adhortatione, exemplo, animo milita. Præcisus quoque manibus ille in proelio inuenit, quod partibus conferat, qui stat tantum, & clamore iuuat. Tale quidam facies, si à primâ te Reip. parte fortuna submouerit; stes tamen, clamore iuues: si quis fauces oppresserit; stes tamen, & silentio iuues. Numquam inutilis est opera ciuis boni. auditu enim, visu, vultu, nutu, obstinatione tacitâ, incessuq; ipso prodest. Vt salutaria quædam, citra gustum ¹²³ tactumque, odore proficiunt: ita virtus vtilitatem etiam ex longinquo & latens fundit, siue exspatiatur & fruitur suo iure; siue precarios habet accessus, cogiturque vela contrahere; siue otiosa mutaque est, & angusto circumscripta, siue adaperata: in quocumque habitu est, prodest. Quid? tu parum vtile putas exemplum benè quiescentis? ¹²⁴ Longè, inquam, optimum est miscere otium rebus, quotiens actiuosa vita impedimentis fortuitis, aut ciuitatis conditione prohibetur. Numquam enim vsque eò interclusa sunt omnia, vt nulli actioni honestæ locus sit. Numquid potes inuenire vrbein miseriores, quàm Atheniensium fuit, cum illam triginta tyranni diuellerent? mille ¹²⁵ trecentos ciues, optimum quemque, occiderant: nec finem ideò faciebat, sed irritabat se ipsa sæuitia. In quâ ciuitate erat ariopagos, religiosissimum iudicium, in quâ senatus populusque senatui similis: coibat quotidie carnificum triste collegium, & infelix curia tyrannis angusta. Poteratne illa ciuitas conuiescere, in quâ tot tyranni, ¹²⁶ quot satellites erant? Ne spes quidem vlla recipiendæ libertatis animis poterat offerri: nec vlli remedio locus apparebat, contra tantam vim malorum. vnde enim miseræ ciuitati tot ¹²⁷ Harmodios? Socrates tamen ¹²⁸ in medio erat, & lugentes patres consolabatur, & desperantes de Rep. exhortabatur, & diuitibus opes suas ¹²⁹ metuentibus exprobrabat ¹³⁰ seram periculosa avaritiæ pœnitentiam; & imitari volentibus magnum circumferebat exemplar, cum inter triginta dominos liber incederet. Hunc tamen Athenæ ipsæ in carcere occiderunt: & qui tutò insultauerat agmini tyrannorum, eius libertatem libera ciuitas non tulit: vt scias & in afflictâ Rep. esse occasionem sapienti viro ad se proferendum, & in florenti ac beatâ, ¹³¹ pecuniam, inuidiam, mille alia vitia ¹³² inermia regnare. Vt cumque ergo se Resp. dabit, vt cumque fortuna permittet, ita aut ¹³³ explicabimus nos, aut contrahemus: vtique mouebimus, nec alligati metu torpebimus. Imò ille vir fuerit, qui periculis vndique imminentibus, armis circâ & catenis fremen-

τήκοινα ἐν δρεσὶ ἀπὸ πλάς πολλῆς, οἱ δὲ διοικοῦντες πάν-
τα τὰ ὑπὸ τῆς βουλῆς ταττομένα: Prytanes, quin-
quaginta viri ex vnâ tribu electi, qui omnia admi-
nistrant à Senatu decreta. Idem summi magistra-
tus nomen & Rhodiis fuit, apud Lium XLII. Plu-
tarchum in Politicis, Appianum IV. Civil.

119. CERYX.] Libri, vt in ignotiore voce, vacil-
lant, & meus tenet præfert. Sed vulgatum, verum:
estq; Ceryx, præco, legatus: etiam qui sacra Cereris
iractabat Ceryx, vel ad discrimen ἱεροκήρυξ: de qui-
bus Athenæus aliquid lib. XIIII. & Plutarchus in
Alcibiade.

120. SVFES.] Pœnorum supremus Dictator, in
Liuio. Vide Festum, eâ voce.

121. PRIMAM FRONTEM.] Hoc est, quod ipse
De Constantiâ sap. cap. vlt. scribit, in primâ acie al-
tos ordines stare. Vide Militiam nostram.

122. TRIARIOS.] Qui tertij in acie, vltimiq;.

123. TACTVMQVE.] Quidam libri, citra gu-
stum, tactu, odore: neque id malè, etsi vulgatum
prefero.

124. LONGE, INQVAM.] Haud satis herere
cum prioribus videtur: nisi refers ad illa contra Athe-
nodorum dicta.

125. TRECENTOS.] Alij quingentos tradunt.

126. QVOT SATELL.] Meus, & alij scripti, tot
tyranni erant, quot satellites essent? Puto verum,
si vocula educatur latens: quot sat satellites essent.
Erant enim triginta tyranni: at qui satis erat, inquit,
tot vel satellites tyrannidis esse. De tyrannide autem
istâ, noster epist. CIV.

127. HARMODIOS.] Tyrannicidas. Vide lib. VII.
De Benef. cap. XIV.

128. IN MEDIO.] Cicero ad Atticum, VIII.
Quasi locupletior mihi quærendus sit auctor,
quàm Socrates, qui cum xxx. tyranni Athenis
essent, pedem portâ non extulit.

129. METVENTIBVS.] Quia diuites maximè pe-
riclitantur sub tyrannis.

130. SERAM.] Antè enim opes exponendæ
pro patriâ, contra Lacedæmonios, & priusquam eò
deciderent.

131. PECVNIAM.] Ita sanè libri: etsi Muretus,
impotentiam, quæ Pinciani nuda coniectura est. An
pecuniam vetinemus, & avaritiam, siue potius cor-
ruptelas à pecuniâ explicamus? an petulantiam, pla-
cet substitui?

132. INERMIA.] Togata, & tyrannidi arma-
te opponit.

133. EXPLICABIMVS NOS.] Salutare præceptum,
& simul

- tibus, non ¹³⁴ alliserit virtutem, nec ¹³⁵ absconderit. ¹³⁶ Non enim debet seruantem se A
obruere. Vt opinor, Curius Dentatus aiebat, *Malle esse se mortuum*, ¹³⁷ *quàm viuere*. Vltimum malorum est, ex viuorum numero exire, antequam moriaris. Sed faciendum erit, si in Reip. tempus minus tractabile incideris, vt plus otio ac litteris vindices: nec aliter quàm in periculosâ nauigatione, subinde portum petas: nec expectes donec res te
- IV. dimittant, sed ab illis te ipse disiungas. Inspecere autem debemus primum ¹³⁸ nosmetipsos, deinde quæ aggredimur negotia, deinde eos quorum causâ, aut cum quibus agendum est. Ante omnia, necesse est seipsum æstimare: quia ferè plus nobis videmur posse, quàm possumus. Alius eloquentiæ fiduciâ prolabitur, alius patrimonio suo plus imperauit, quàm ferre possit: alius infirmum corpus laborioso oppressit officio. Quorumdam parum idonea est verecundia rebus ciuilibus, quæ ¹³⁹ firmam frontem desiderant: quorumdam ¹⁴⁰ contumacia non facit ad aulam. quidam non habent iram in potestate: & illos ad temeraria verba quælibet indignatio effert. quidam vrbaneitatem nesciunt continere, nec periculosos abstinent salibus. Omnibus his vtilior negotio quies est. B
- V. ferox impatiensque natura, irritamenta nocituræ libertatis euitet. Æstimanda sunt deinde ipsa, quæ aggredimur, & vires nostræ ¹⁴¹ cum rebus, quas tentaturi sumus, comparandæ. Debet enim semper plus esse virium in latore, quàm in onere. necesse est ¹⁴² opprimant onera, quæ ferente maiora sunt. Quædam præterea non tam magna sunt negotia, quàm fecunda, multumque negotiorum ferunt. & hæc refugienda sunt, ex quibus noua occupatio multiplexque nascetur. Nec accedendum eò, vnde liber regressus non sit: his admouenda manus est, quorum finem aut facere, aut certè sperare possis.

Relin-

& simul politicum, vt rebus temporibusque, virtute saluâ, aptemur. Socratis dictum huc facit: Ο βλοῦ, ὡς ἀνὴρ ὁ γυναικὸς, ἀνέστης καὶ ἐπὶ τὰς αἰματώδεις ἀποτομὰς, ἡ δὲ ἡμέρα γίνεταί: Vita, velut organum, intentione & remissione aptata, iucundior redditur: etsi aliò hoc etiam ducas, ad quietem scilicet labore temperatam. Lucanus ad Pisonem:

Temporibus seruire decet. qui tempora certis Ponderibus pensabit, eum si bella vocabunt, Miles erit: si pax, positus toga vestiet armis.

134. ALLISERIT.] Id est, nec perniciam aut ambitionem præposterâ, se vitamque, fregerit: quasi in scopolum nauem ultro miserit.

135. ABSCONDERIT.] Turpiter se subduxerit, latuerit. Vult medium teneri, qualem suum Agricola Tacitus facit, peritum obsequi, eruditumque vtilia honestis miscere. Eundem, non contumaciâ, neque inani iactatione libertatis, famam fatumque prouocasse: sed obsequium & modestiam, cui industria tamen & vigor adessent, prætulisse. Idem, de M. Lepido: Hunc ego, temporibus illis, grauem & sapientem virum fuisse comperior. nam pleraque ab sauis adulationibus aliorum in melius deflexit: neque tamen temperamenti egebat, cum æquabili auctoritate & gratiâ apud Tiberium vigeret.

136. NON ENIM.] Ita Erasmi editio, & ex eâ vulgata. Muretus, Non est enim seruare se, obruere: viderit quo auctore, non certè libris. Quorum alij, Non enim debet seruare se, vel obruere: alij, vt meus, Non enim seruare se voluit, nec obruere. Ego eliciebam: Non enim cernuare se vult, nec obruere. Neutrum, inquit, sapiens facit. nec cernuat se, & abiicit prouum ac præcipitem; nec item obruit, & abscondit. Planè respondent priori clausula, eamque explicant: nec allidet virtutem, nec abscondet. Cernuo autem siue & Cernullo, veteris & medijs aui probum solensque, verbum est. Ipse noster, epist. viii.

Non euertit eos Fortuna, sed cernullat & allidit. Et notes ibi quoque iungi & parari cum verba Allidendi.

137. QUAM VIVERE.] Repetendum commune verbum, mortuum. Sententia est, malle se reuera esse mortuum, quàm mortuum inter viuos agere. Lucetius in hoc genus:

Mortua cui vita est propè iam viuo atque videnti.

Seneca alibi: Otium sine litteris, mors est, & viui hominis sepultura. Et de ignauo illo: Vatiis hic situs est. Quid Plato? Οὐκ ἔστι τῇ ψυχῇ μὴ ἐκείνῃ χρῆσθαι, τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἡσυχίαν τῇ ψυχῇ καὶ μὴ τῇ κρείττονι, ἢ τῇ ἀπάτῳ καὶ αὐτῷ. Quisquis animâ & vitâ vti nescit, huic quiescere animâ, nec vltra viuere melius, quàm sic viuere apud sese. Est ipsa sententia Curiana.

CAP. IIII. 138. NOSMETIPSOS.] De Irâ III. cap. VII. hæc sic partite: Quotiens aliquid conaberis, te simul, & ea quæ paras, quibusque pararis, ipse metire. Etsi ibi fortasse verius, quibusque parabis: id est, quorum causâ & gratiâ, vt hic sequitur.

139. FIRMAM FRONTEM.] Benè, at libri omnes prisca, & meus: primam frontem. Quod interpretari possis, aut eximiam & notabilem in duritie: aut primò & ante omnia assumendam talem frontem.

140. CONTUMACIA.] Nam Aula vult obsequentes. Tacitus: Labeo incorruptâ libertate, & ob id famâ celebratior, Capitonis obsequium dominantibus magis probabatur.

CAP. V. 141. CVM REBUS.] Eadem lege III. De Irâ, cap. VI. extremo, & VII. primo.

142. OPPRIMANT.] Propertius:

Turpe est, quod nequeas, capiti committere pondus,

Et pressum inflexo mox dare terga genu.

CAP.

A Relinquenda, quæ latius actu procedunt, nec vbi proposueris, desinunt. Homi- VI.
num vtiq; delectus habendus est; an digni sint, quibus partem vitæ nostræ impenda-
mus, an ad illos temporis nostri iactura perueniat. Quidam vtrò officia nostra ¹⁴³ no-
bis imputant. Athenodorus ait, ne ad cœnam quidem se iturum ad eum, qui sibi nil pro
hoc debiturus sit. Puto intelligis, multo minùs ad eos iturum, qui cum amicorum offi-
ciis ¹⁴⁴ paria in mensâ faciunt, qui fercula pro congiariis numerant: quasi in alienum
honorem intemperantes sint. Deme illis testes spectatoresq; non delectabit popina se-
creta. ¹⁴⁵ Considerandum est, vtrum ¹⁴⁶ natura tua agendis rebus, an otioso studio con-
templationiq; ¹⁴⁷ aptior sit: & eò inclinandum, quò te vis ingenij defert. Isocrates
Ephorum iniectâ manu à foro subduxit, vtiliorem componendis monumentis historia-
rum ratus. Malè enim respondent ¹⁴⁸ coacta ingenia. reluctante naturâ, irritus labor est.

¹⁴⁹ * Nihil tamen æquè oblectauerit animû, quàm amicitia fidelis & dulcis. Quantum VII.
bonum est, vbi sunt præparata pectora, in quæ tutò secretum omne descendat, quorum
B conscientiam minùs quàm tuam timeas, quorum sermo solitudinem leniat, senten-
tia consilium expediat, hilaritas tristitiam dissipet, ¹⁵⁰ conspectus ipse delectet? Quos
scilicet vacuos, quantum fieri poterit, à cupiditatibus, eligemus. Serpunt enim vitia, &
in proximum quemque transfiliunt, & contactu nocent. Itaque, vt in pestilentia, cau-
dum est, ne ¹⁵¹ corruptis iam corporibus & morbo flagrantibus assideamus, quia peri-
cula trahemus, afflatuq; ipso laborabimus: ita in amicorum legendis ingeniis dabi-
mus operam, vt quamminimè inquinatos assumamus. Initium morbi est, ægris ¹⁵² sa-
na miscere. Nec hoc præceperim tibi, vt neminem nisi sapientem sequaris, aut attrahas.
vbi enim istum inuenies, quem tot sæculis quærimus? pro optimo est, minimè malus.
Vix tibi esset facultas ¹⁵³ delectus felicioris, si inter Platonas & Xenophontas, & illum
Socratici foetus prouentum bonos quæreret: aut si tibi potestas Catonianæ fieret ætatis,
quæ plerosque dignos tulit, qui Catonis sæculo nascerentur, sicut multos peiores, quàm
vnuquam aliàs, maximorumq; molitores scelerum. Vtrâque enim turbâ opus erat, vt
C Cato posset intelligi. habere debuit & bonos, quibus se approbaret: & malos, ¹⁵⁴ in qui-
bus vim suam experiretur. Nunc verò in tantâ bonorum egestate, minùs fastidiosa fiat
electio. Præcipue tamen vitentur tristes, & omnia deplorantes, quibus nulla non caussa
in querelas placet. Constet illi licet fides & beneuolentia, ¹⁵⁵ tranquillitati tamen inimi-
cus est comes perturbatus, & omnia gemens. VIII.

Transeamus ad patrimonia, maxi-
mam

CAP. VI. 143. NOBIS IMPVTANT.] *Idest, cum ipsi pro iis debeant, debere nos putant. quasi quos dignos habuerint, vt obsequia præstaremus. Imputare autem, in rationibus alicuius ponere, inscribere. Suetonius Tiberij cap. LIII. Imputauit etiam, quòd non laqueo strangulatam abiecerit. Plinius, de Medicis: Stertinius imputauit Principibus, quòd quingenis hs. contentus esset. Statius: Lucanum potes imputare terris. Seneca De Benef. II. Superbi & imputatores.*

D 144. PARIA IN MENSÀ.] *Ita meus liber, & sententia liquet. Tamen alij, parem mensam: aut, pares mensas. Possis igitur, paria mensâ faciunt. De quo genere Iuuenalis:*

*Fructus amicitie magne cibus. imputat huc rex:
Et quamuis rarum, tamen imputat. Iterum:
Primo fige loco, quòd cum discumbere iussus,
Mercedem solidam veteri capis officiorum.
Ammianus copiose & iocose lib. XIV.*

145. CONSIDERANDVM.] *Nescio an hac satis apta, & non sit hiatus.*

146. NATVRA TVA.] *Nam, vt ipse alibi, tenenda nobis vita est, quam natura præscripsit, nec ab illâ declinandum. Illam sequentibus, omnia facilia & expedita sunt: contra illam nitenti-*

bus, non alia vita est, quàm contra aquam nauigantibus.

147. APTIOR SIT.] *Socratis eò monitum facit: Ο βίος ἀρμόζων, ἀλυσότερος: Vita conueniens & apta, minùs molesta.*

148. COACTA INGENIA.] *Quò spectat Latino- rum verbum, Nequid inuitâ Mineruâ.*

CAP. VII. 149. * NIHIL TAMEN.] *Neque hac prioribus satis connexa, & suspicor hiulca esse.*

150. CONSPECTVS IPSE.] *Euripides:*

*— εἴ τι τυγχάνει κακόν,
Εἰς ὁμμάτων εὐνοῦ φωτὸς εἰσέλκει γλυκύ:
— siquid accidit mali,
Vel os amici suaue contuerier.*

151. CORRVTIS IAM.] *Sine placet, correptis.*

152. SANA MISCERE.] *Vidi qui vellet, ægris se admiscere.*

153. DELECTVS FELICIORIS.] *Excidisse puto voculam, dilectus huius felic. Magis id pro mente Seneca, ac vero.*

154. IN QVIBVS.] *Quos frangeret, & quibus resisteret.*

155. TRANQVILLITATI.] *Serenitatem animi turbat nubilus ille vultus, & semper, vt ita dicam, pluuus.*

CAP.

mam humanarum ærumnarum materiam. Nam si omnia alia quibus angimur, com- A
pares, mortes, ægrotationes, metus, desideria, dolorum laborumque patientiam, cum
iis quæ nobis mala pecunia nostra exhibet; hæc pars multum prægrauabit. Itaque co-
gitandum est, quanto leuior dolor sit, non habere, quàm perdere: & intelligemus, pau-
pertati eò minorem tormetorum, quò minorem damnorum esse materiam. Erras enim,
si putas animosius detrimenta diuites ferre. maximis minimisque corporibus par est do-
lor vulneris. Bion eleganter ait, *Non minus molestum esse* ¹⁵⁶ *caluis, quàm comatis, pilos velli.*
Idem scias licet de pauperibus locupletibusque, par illis esse tormentum. vtrisque enim
pecunia sua obhæsit, ¹⁵⁷ nec sine sensu auelli potest. Tolerabilius autem est, vt dixi, fa-
ciliusque, non acquirere, quàm amittere: ideoque lætiores videbis, quos numquam for-
tuna ¹⁵⁸ respexit, quàm quos deseruit. Vidit hoc Diogenes, vir ingentis animi, & effecit
ne quid sibi eripi posset. Tu istud paupertatem, inopiam, egestatem voca, & quàm vo-
les ignominiosum securitati nomen impone: putabo hunc non esse felicem, si quem mi-
hi alium inueneris, cui nihil pereat. Aut ego fallor, aut regnum est, inter auaros, circum-
scriptores, latrones, plagiarios, vnum esse, cui noceri non possit. Si quis de felicitate Dio- B
genis dubitat, potest idem dubitare & de deorum immortalium statu, an parùm beatè
degant: quòd illis non prædia, nec horti sint, nec ¹⁵⁹ alieno colono rura pretiosa, nec gran-
de in foro fœnus. Non te pudet, quisquis diuitiis adstupes? respice agetum ¹⁶⁰ mundum:
nudos videbis ¹⁶¹ deos, omnia dantes, nihil habentes. Hunc tu pauperem putas, an diis
immortalibus similem, qui se fortuitis omnibus exuit? Feliciorem tu ¹⁶² Demetrium
Pompeianum vocas, quem non puduit locupletiore esse Pompeio? ¹⁶³ Numerus illi
quotidie seruorum, ¹⁶⁴ velut Imperatori exercitus, referebatur: cui iam dudum ¹⁶⁵ diui-
tiæ esse debuerant, ¹⁶⁶ duo vicarij, & ¹⁶⁷ cella laxior. At Diogeni seruus vnicus fugit, nec
eum reducere, cum monstraretur, tanti putauit. *Turpe est*, inquit, *Manen sine Diogene pos-*
se viuere, Diogenem sine Mane non posse. Videtur mihi dixisse: Age tuum negotium fortu-
na. nihil apud Diogenem iam tuum est. Fugit mihi seruus? imò liber abiit. Familia

168 ve-

CAP. VIII. 156. CALVIS QUAM.] *Hysterolo-*
gia est, per frequens in Senecâ. Nam dictum vult, non
minus molestum comatis (id est diuitibus) quàm caluis
(pauperibus) pilos opesque euelli. Exempla huius in uersa
locutionis notarunt plura Petrus Faber I. Semestr. cap.
XXIII. Furnerius ad legem VIII. De Verb. signif.

157. NEC SINE SENSU.] *Est quod Antiphon*
scribit de auaris: Α' παρουντες δε και χρωμυροι, αλγες-
σιν, αλπερ απο τῶν σαρκων αφαιρεμυροι: Cum ali-
quid tollunt & vtuntur e pecuniâ, dolent haud
aliter quàm si de carnibus suis tollant. Nōne hoc
est obhærescere pecuniam, cum in partem quasi no-
stri transit?

158. RESPEXIT.] *Benigniore nempe oculo. Nam*
hoc est Respicere. Plautus: Respice. idem Deos
credo facturos tibi. Inde & publice culta Fortuna,
cognomento Respiciens.

159. ALIENO COLONO.] *Sub ergastulariis.*
Lucanus:

Longa sub ignotis extendere rura colonis.

160. MVNDVM.] *Calum ipsum.*

161. DEOS.] *Stoicos id est, sidera.*

162. DEMETRIVM.] *Pompeij Magni libertum.*
de quo Plutarchi faceta narratiuncula, in Catone
Vticensi. Hic Antiochiam ibat, & videt extra por-
tam, in vtroque viæ margine, compositè stantes
viros, iuuenes, pueros, cum discrimine ætatum,
in festo omnes habitu & veste: magistratus præ-
tereà candidatos, sacerdotes etiam ipsos, corona-
tos. Cato stomachari, & putare sui honoris caus-
sâ factum, & succensere iis quos præmiserat, tam-
quam indicassent. Itaque iam propior, descendit

vehiculo, & suos idem facere ac pedibus ire iussit:
tamquam salutandus, & pompâ illâ deducendus.
At ecce senex quidam, coronâ & virgâ insignis
(designator is erat) ne salute quidem dictâ rogâ-
uit, Vbi Demetrium reliquissent? & quâdo ven-
turus? Demetrius is erat Pompeij libertus, & mul-
tum apud illum poterat, in quem omnes morta-
les tunc oculos habebant coniectos. Itaque hic
comites Catonis & indignari, & risu emori: Cato
nihil aliud prolocutus quàm, O miseram ciuita-
tem! in eam ingredi. Hic ergo ille Demetrius.

163. NUMERVS ILLI.] *Vide quàm multos habue-*
rit. qui scire ex scripto & discere cottidie debuit, qui
abessent, qui periissent, qui accessissent. Sed ita tunc mo-
res: & notauit, firmavitque, exemplis, in Admirandis.

164. VELVT IMPERATORI.] *Nota militarem*
morem, qui in Appiani Ciuium quarto: L. Anto-
nium (ad Perusiam) misit Tribunos ad Cæsarem, D
qui signum ab eo peterent. Hi autem & nume-
rum ei militum retulerunt: sicut & nunc moris
est, Tribunum petentem signum dare Principi
codicillum, continentem numerum copiarum.

165. DIVITIÆ ESSE.] *Aspectu nimirum serui-*
lis conditionis.

166. DVO VICARIJ.] *Lautiores serui, alios quasi*
subseruos habebant, & qui vices eorum gererent: in-
de Vicarios dictos. Glossarium: Vicarius, δ' ε' λου δ' ε-
λος: serui seruus. Martialis:

Esse sat est seruum, iam nolo vicarius esse.
A Iustiniano describitur, seruus inferioris notæ, &
ipsius ordinarij serui seruus.

167. CELLA LAXIOR.] *Seruis minuta cella, vt*
hodie

A¹⁶⁸ vestiarius petit, victumque: tot ventres auidissimorum animalium tuendi sunt: cinenda vestis, & custodienda rapacissima manus, & flentium detestantiumque ministerijs vtendum. Quanto ille felicius, qui nihil¹⁶⁹ vlli debet, nisi, cui facillime negat, sibi? Sed quoniam non est tantum roboris nobis, angustanda certe sunt patrimonia, vt minus ad iniurias fortunae simus expositi. Habiliora sunt corpora¹⁷⁰ pusilla, quae in arma sua¹⁷¹ contrahi possunt, quam quae superfunduntur, & vndique magnitudo sua vulneribus obiecit. Optimus¹⁷² pecuniae modus est, qui nec in paupertatem cadit, nec procul à paupertate discedit.

Placebit autem haec nobis mensura, si prius parcimonia placuerit: sine qua nec vllae opes sufficiunt, nec vllae non satis patent: praesertim cum in vicino remedium sit, & possit ipsa paupertas in diuitias se, aduocatam frugalitatem, conuvertere. Assuescamus à nobis remouere pompam, &¹⁷³ vsu rerum ornamenta metiri. Cibus famem domet, potio sitim, libido quae necesse est fluat. Discamus membris¹⁷⁴ nostris inniti: cultum victumque non ad noua exempla componere, sed vt maiorum suadent

B mores. Discamus continentiam augere, luxuriam coercere,¹⁷⁵ gulam temperare, iracundiam lenire, paupertatem aequis oculis adspicere, frugalitatem colere,¹⁷⁶ etiam si nos pudebit desiderijs naturalibus paruo parata remedia adhibere: spes effrenatas, & animum in futura eminentem velut sub vinculis habere, id agere, vt diuitias¹⁷⁷ à nobis potius quam à fortunâ petamus. Non potest, inquam, tanta varietas & iniquitas casuum ita depelli, vt non multum procellarum irruat¹⁷⁸ magna armamenta pendentibus: cogendae in arctum res sunt, vt tela in vanum cadant. Ideoque exilia interim calamitatesque in remedium cessere, & leuioribus incommodis grauiora sanata sunt, vbi parum audit praeccepta animus, nec curari mollius potest. Quid ni consulitur, si & paupertas & ignominia, & rerum euersio adhibetur? malo malum opponitur. Assuescamus ergo cenare posse¹⁷⁹ sine populo, & seruis paucioribus serui, & vestes parare in quod inuentae sunt, habitare contractius. Non in cursu tantum circique certamine, sed in his spatijs vitae¹⁸⁰ interius flectendum est. Studiorum quoque, quae liberalissima impensa est, tamdiu rationem habebo, quamdiu modum. Quò mihi innumerabiles libros &

IX.

hodie nostris Monachis; & nomen apud eos mansit. Quidni minuta, cum tanta copia mille, bis mille, & ultra, sub vno tecto essent? Itaque honestioris serui nota & votum, transferri in paullo laxiorem. Scripsi de his Cellis, Saturn. I. cap. XIV.

168. VESTIARIUM.] Pecuniam ad vestem. vt Salarium, Vasarium, Calcearium, Congiarium, ad salelem, vasa, calceos, congios. Vide De Benefic. III. cap. XXI.

169. VLLI DEBIT.] Id est, qui seruos & familiam non habet, quibus haec & illa praebeat. Sibi vni debet, se tueri & alere: & legem sibi, quam vult, dicit.

170. PUSILLA.] Pleraque scripta lectio, imbecilla. quaedam, in bello. & assentior Pinciano in bella corrigenti. Aptiores sunt ad militiam, non praegrandes illi & fluidi, sed modici magis & stricti.

D 171. CONTRAHI.] Virgilius:

bellis acer Halesus

Tendit in aduersum, seq; in sua colligit arma.

172. PECUNIAE MODVS.] Seneca epist. II. Quis sit pecuniarum modus, quaeris? primus, habere quod necesse est: proximus, quod sat est. Plato interrogatus, πόσων δὲ εἰσίων εἶναι; εἶπεν, ὅσων ἔχων οὐτ' ἐπιβουλεύσῃσιν, οὐτε ἢ ἀναγκαίων ἀπορήσεις: quantas opes habere oporteret? Tantas, inquit, vt nec insidijs exponare, nec rursus necessarijs destituare. At Epictetus, modum opum, statuit corpus esse, sicut pedem calcei. Vt hic non debet

maior esse, ita non ille amplior naturalibus corporis desiderijs.

CAP. IX. 173. VSV RERV.] Inspecere & aestimare, quod ad vsum facit, non ad nudum ornatum.

174. NOSTRIS INNITI.] Non alienis humeris in lectica ferri, seruis succollantibus.

175. GVLAM TEMP.] Quidam libri, gloriam: vt meus.

176. ETIAMS NOS.] E veteri variante lectio- ne cum Pinciano faciam: etiamsi similes nos pudebit esse populo.

177. A NOBIS POTIVS.] Ab animo. Noster: Quae sunt maximae diuitiae? non desiderare diuitias. Quis plurimum habet? qui minimum cupit. Ausonius:

Ex animo rem stare, æquum puto; non animum ex re.

Cuncta cupit Cræsus, Diogenes nihilum.

178. MAGNA ARMAMENTA.] Pulchre hoc à nauibus. quod idem rotundè Apuleius: Immodicæ diuitiae, velut ingentia & enormia gubernacula, facilius mergunt quam regunt. Idem & alia imagine: Fortunam, velut tunicam, concinnam magis probare, quam longam. Quod ante eum Democritus: Αἰ μὲν ποδῆρας ἐδῆτες τὰ σώματα, αἱ δὲ ἐπέμετρεν εἰσὶαι τὰς ψυχὰς ἐμπεδίζουσι: Longae vestes corpora, & immodicæ diuitiae animum impediunt.

179. SINE POPVLO.] Multitudine conuiuarum.

180. INTERIVS FLECT.] Citerius, non ulterius.

O

Nam

bibliothecas, quarum dominus vix totâ vitâ suâ indices perlegit? Onerat discentem tur-
ba, non instruit: multoque satius est ¹⁸¹ paucis te auctoribus tradere, quàm errare per
multos. ¹⁸² Quadringenta millia librorum Alexandriae arserunt, pulcherrimum regiae
opulentiae monumentum. alius laudauerit, sicut ¹⁸³ Liuius, qui *elegantiae regum curaeque
egregium id opus* ait fuisse. Non fuit elegantia illud, aut cura, sed studiosa luxuria: imò ne
studiosa quidem. quoniam non in studium, sed in spectaculum comparauerant: sicut
plerisque ignavis etiam ¹⁸⁴ seruilium litterarum, libri non studiorum instrumenta, sed
coenationum ornamenta sunt. Paretur itaque librorum quantum satis sit, nihil in appa-
ratum. Honestius, inquis, in hos impensas, quàm in ¹⁸⁵ Corinthia pictasque tabulas ef-
fuderim. Vitiosum est ubique, quod nimium est. Quid habes ¹⁸⁶ cur minùs ignoscas
nomen marmore atque ebore captanti, quàm ¹⁸⁷ opera conquirenti aut ignotorum au-
ctorum, aut improbatorum, & inter tot millia librorum oscitanti? cui voluminum suo-
rum ¹⁸⁸ frontes maximè placent, tituliue? Apud desidiosissimos ergo videbis, quicquid
orationum historiarumque est, & tecto tenus exstructa loculamenta. iam enim inter ¹⁸⁹
¹⁸⁹ balnearia & thermas, bibliotheca quoque, ut necessarium domus ornamentum expo-
litur. Ignoscerem planè, si è studiorum nimia cupidine oriretur: nunc ista exquisita, &
¹⁹⁰ cum imaginibus suis descripta sacrorum opera ingeniorum, in speciem & cultum
parietum comparantur. At in aliquod genus vitae difficile incidisti, & tibi igno-
ranti vel publica fortuna, vel priuata laqueum impegit, quem nec soluere possis, nec ab-
rumpere. Cogita compeditos primò aegrè ferre onera, & impedimenta crurum: ¹⁹¹ de-
inde ubi non indignari illa, sed pati proposuerunt, necessitas fortiter ferre docet, consue-
tudo facilè. Inuenies in quolibet genere vitae oblectamenta, & remissiones, & volupta-
tes,

*Nam artis in Circo, currum introrsum flectere ad ip-
sas metas, nec tamen impingere aut euertere. Statius:*
Sperauit flexæ circum compendia metæ,
Interiùs ductis Phœbeius augur habenis,
Anticipasse viam.

Virgilius in nauali certamine: - dum proram ad
faxa suburget Interior. ubi Seruius explicat, Si-
nisterior: quia nempe ad sinistram hic flexus. Sed se-
pè, ut dixi, impingebant, idè Cicero: In illo flexu
ætatis, hæsit ad metam. Et Horatius in laude:

- metaque feruidis Euitata rotis. Ergo senten-
tia Senecæ, in omni vitâ non laxè decurrendum, nec
exspatiandum esse: sed res contrahendas, & adductis
habenis metam stringendam.

181. PAUCIS TE AVCT.] Salubria prae-
cepta: sed quæ uberiùs & ex professo noster ingerit,
epist. II.

182. QUADRINGENTA.] Imò alij amplius. nam
Agellius lib. VI. cap. ult. A Ptolomæis regibus ad
millia voluminum septingenta, collecta tradit. Vi-
de nos in Syntagmate, De Bibliothecis, cap. II.

183. LIVIVS.] Qui hoc dixit haud dubiè, ubi de
eius conflagratione, civili Pompeiano bello.

184. SERVILIVM LITT.] Quas vel serui
sciunt, ut legere, scribere, & quæ communis vsus re-
quirat. Viri aliquot docti retulerunt ad stigmata &
notas seruis inustas: quasi nec eas possent legere: mihi
non rectè. Seruiles litteras, non nisi Liberalibus,
id est libero dignis, & interioribus illis elegantiori-
busq; palàm opponit.

185. CORINTHIA.] Vasa ex illo ære laudato,
contra vel supra aurum caro.

186. CUR MINVS IGNOSC.] Valdè aliter ista
prisci libri. Quidam, cur ignoscas homini armario
atque ebore captanti corpora conquirenti. Alij

(ut bonus ille meus) cur ignoscas homini armarium
cedro atque ebore captanti, corpora. Ex quo bellis-
simè lego: Quid est, cur ignoscas homini arma-
rium (sive armaria) cedro atque ebore aptanti,
corpora conquirenti, &c. Ad instructum Bibliothe-
ca veteris facit hæc ita legi, & sciri: de quo nos, in ope-
re iam dicto, Cap. IX.

187. OPERA.] Veteres, corpora: nec rejiciam,
ut figuratè & translatione sic appellet totos ipsos li-
bros & scripta.

188. FRONTES TITVLIVQE.] Nam
hæc poliebant, & ornabant. Martialis: Et fron-
tis gemino decens honore. Ovidius: Candida
nec nigrâ cornua fronte geras. Quod autem ad
Titulos, minio aut cocco notabant. Idem Ovi-
dius: Nec titulus minio, nec cedro charta no-
tetur. Et Martialis: Et cocco rubeat superbus
index.

189. BALNEARIA.] Ipsas balneas. Nota autem,
in locis secessuum aut exercitationum, etiam Biblio-
thecas fuisse, ne vsquam operari non esset Musis. Ni-
si tamen sententia, aequè ac balneas, strui iam Bi-
bliothecas.

190. CVM IMAGINIBVS.] Plinius xxxv. D
Non est prætereundum & nouitium inuentum.
siquidem non solùm ex auro argentove, aut
certè ex ære, in bibliothecis dicantur illi, quo-
rum immortales animæ in iisdem locis loquun-
tur: quinimò etiam, quæ non sunt, finguntur,
pariuntque desideria non traditi vultus. sicut in
Homero euenit. Asinij Pollionis hoc Romæ in-
uentum, qui primus bibliothecam dicando, in-
genia hominum rem publicam fecit. Ego adfatim
in De Bibliothecis.

CAP. X. 191. DEINDE VBI.] Poëta: Crura
sonant ferro, sed canit inter opus.

A tes, ¹⁹² si nolueris malam putare vitam potius, quam inuidiosam ¹⁹³ facere. Nullo melius nomine de nobis natura meruit, quam quod cum sciret, quibus ærumnis nasceremur, calamitatum mollimentum consuetudinem inuenit, citò in familiaritatem grauissima adducens. Nemo duraret, si rerum aduersarum eandem vim assiduitas haberet, quam primus ictus. Omnes cum fortunâ ¹⁹⁴ copulati sumus. aliorum ¹⁹⁵ aurea cathena est, & laxa: aliorum arcta & sordida. Sed quid refert? eadem custodia vniuersos circumdedit: ¹⁹⁶ alligatiq̃ sunt etiam qui alligauerunt. nisi tu fortè leuiorem in sinistra cathenam putas. Alium honores, alium opes vinciunt: quosdam nobilitas, quosdam humilitas premit: quibusdam aliena supra caput imperia sunt, ¹⁹⁷ quibusdam sua: quosdam exilia ¹⁹⁸ vno loco tenent, quosdam ¹⁹⁹ sacerdotia. Omnis vita seruitium est. Assuescendum itaque conditioni suæ, & quamminimùm de illâ querendum: & quidquid habet circa se commodi, apprehendendum est. Nihil tam acerbum est, in quo non æquus animus solatium inueniat. Exiguæ sæpè aræ in multos vsus describentis arte patuere, &
 B quamuis angustum ²⁰⁰ pedem dispositio fecit habitabilem. Adhibe rationem difficultatibus: possunt & dura molliri, & angusta laxari, & graua scitè ferentes minùs premere. Non sunt præterea cupiditates in longinquum mittendæ, sed in vicinum illis egredi permittamus, quoniam includi ex toto non patiuntur. Relictis his, quæ aut non possunt fieri, aut difficulter possunt, ²⁰¹ propè posita, speiq̃ nostræ ²⁰² alludentia sequamur: sed sciamus, omnia æquè leuia esse, extrinsecus diuersas facies habentia, introrsus pariter vana. Nec inuideamus aliis stantibus: quæ excelsa videntur, prærupta sunt. Illi rursus, quos fors iniqua in ancipiti posuit, tutiores erunt superbiam detrahendo rebus per se superbis, & fortunam suam quammaximè poterunt, ²⁰³ in planum deferendo. Multi quidem sunt, quibus necessario hærendum sit in fastigio suo, ex quo non possunt, ²⁰⁴ nisi cadendo descendere: sed hoc ipso testentur, maximum onus suum esse, quod alijs graues esse cogantur, nec subleuatos se, sed ²⁰⁵ suffixos: iustitiâ, mansuetudine, ²⁰⁶ humanâ lege, & benignâ manu, præparent multa ad ²⁰⁷ sequentes casus præsidia, quorum spe secu-

rius

C 192. SI NOLVERIS.] Ego fateor me hæc non capere. Faciebam, si nolueris malam putare vitam, potiusq̃ inuidiosam facere. Si non putabis & statues tecum vitam hanc malam, nec miserationi eam, sed inuidiæ expones. Quid enim aliud in miserrimâ eâ (pro vulgi sensu) fecit Diogenes? Et meus quidem codex à vulgatâ non abit, nisi quod viam pro vitam scribat. Alij aliter. vnus apud me, si volueris malè (suprà, mala) te puta potius quam inuidiosa facere. Pinciani: si volueris malam putare potius vitam, quam inuidiosam facere. Gruteri haud longè ab istis, nec lubet referre.

D 193. FACERE.] Potes hoc verbum capere pro illo, Agere. atque ita sensus sit, Si nolueris putare te malam vitam agere, sed potius inuidiosam. Verbo Faciendi ita Alfenuus vsus: Is seruus fugerat, & annum in fugâ fecerat. Papinianus: Ne sibi computarentur dies, quos in custodiâ fecisset. Inscriptio vetus: Cum marito fecit menses v. Et Graci ita suum ποίειν.

194. COPVLATI SVMVS.] Imago à custodiâ militari. in quâ rei aut noxij ligabantur cathenâ ad brachium sinistrum militis custodis, ipsi adstricti in dextro.

195. AVREA.] Puta regum, Principum, diuitum.

196. ALLIGATIQVE SVNT.] Idem epist. v. Quemadmodum eadem catena & custodiam (id est reum, qui custoditur) & militem copulat; sic ista, quæ tam dissimilia sunt, pariter incedunt. Plura ego ad III. Annal. Taciti.

197. QVIBVS DAM SVA.] Potest duplex esse sententia. Siue, alij alijs seruiunt; quidam sibi, & affectibus suis. Siue etiam, alij premuntur alieno imperio; quidam grauantur suo, vt Principes & magistratus, quibus ipsi honores onera & sarcinae sunt.

198. VNO LOCO.] Quod propriè de relegatis in certum locum, eoq̃ clausis, verum.

199. SACERDOTIA.] Nam Flamini Diali (exempli causâ) noctem vnâ manere extra urbem nefas. Simile in Flamine Martiali, Quirinali, olim: nec licitum ijs extra Italiam ire, ne sacra deferrentur. Apud Græcos, aliosq̃ Barbaros Italia.

200. PEDEM.] Pedaturam, ποδιστάριον. An pedem etiam pro solo & aræ capimus? quia id ædificij & corporis scilicet imum, & cui stat innixum.

201. PROPE POSITA.] De Irâ, III. cap. VII. In vicinum spes exeat. adde.

202. ALLVDENTIA.] Quæ velut se offerunt blandè, & ostentant.

203. IN PLANVM.] Ex alto, in humile & æquum.

204. NISI CADENDO.] De Clement. I. cap. VIII.

205. SVFFIXOS.] Vt Prometheus ille in rupe: vt cruciarius aliquis in ligno.

206. HVMANA LEGE.] Vox legis parùm conuenit. libri, humana largè. Fuerit, humanitate, largâ & benignâ manu.

207. SEQVENTES.] Id est, sequiores tristioresq̃. Libri tamen scripti secundos: nec spernam omnino. Vti sequens, & secundarius panis, opponuntur primarijs.

rius pendeant. Nihil tamen æquè hos ab his animi fluctibus vindicauerit, quàm semper A
aliquem incrementis terminum figere: nec fortunæ arbitrium desinendi dare, sed seip-
sos, multo quidem citra extrema, hortentur consistere. Sic & aliquæ cupiditates animum
xi. acuent, sed finitæ: non in immensum incertumque producent. ²⁰⁸ Ad imperfectos
& mediocres, & malè sanos, hic meus sermo pertinet, non ad sapientem. Huic non timi-
dè, nec pedetentim ambulandum est. tanta enim fiducia sui est, ut obuiam fortunæ ire
non dubitet, nec vnquam loco illi cessurus sit: nec habet vbi illam timeat: quia non
mancia tantum, possessionesque, & dignitatem, sed corpus quoque suum, & oculos, &
manum, & quidquid est cariorem vitam facturum, seque ipsum inter ²⁰⁹ precaria nu-
merat, viuitque ut commodatus sibi, & reposcentibus sine tristitiâ redditurus. Nec ideo
est vilis sibi, quia scit se suum non esse: sed omnia tam diligenter faciet, tam circum-
spectè, quàm religiosus homo sanctusque solet tueri ²¹⁰ fidei commissâ. Quandocum-
que autem reddere iubebitur, non queretur cum fortunâ: sed dicet: Gratias ago pro eo
quod possedi, habuique. ²¹¹ Magnâ quidem res tuas mercede colui: sed quia imperas, B
cedo gratus libensque. si quid habere me tu volueris, etiam nunc seruabo: si aliud pla-
cet, ego verò ²¹² factum signatumque argentum, domum, familiamque meam reddo,
restituo. Appellauerit natura, quæ prior nobis credidit. & huic dicemus, Recipe ani-
mum ²¹³ meliorem quàm dedisti: non tergiuerfor, nec refugio. paratum habes à volen-
te, quod non sentienti dedisti. aufer. Reuerti ²¹⁴ unde veneris, quid graue est? malè vi-
uet, quisquis nesciet benè mori. Huic itaque primum rei pretium detrahendum est, &
spiritus ²¹⁵ inter seruitia numerandus. *Gladiatores* ²¹⁶ ait Cicero ²¹⁷ *inuisos habemus, si omni
modo vitam impetrare cupiunt: fauemus, si contemptum eius praeferunt*: idem euenire nobis
scias. Sæpè enim causâ moriendi est, timidè mori. Fortuna illa quæ ludos sibi facit,
Quò, inquit, te referuem, malum & trepidum animal? eò magis conuulneraberis &
confodieris, quia nescis præbere iugulum. At tu & viues diutiùs, & morieris expeditiùs,
qui ferrum non subductâ ceruice, nec manibus oppositis, sed animosè recipis. Qui mor-
tem timebit, nihil vnquâ pro homine ²¹⁸ viuo faciet. at qui scit, hoc sibi cum concipere C
tur, ²¹⁹ statim conditum, viuet ad formulam: & simul illud quoque eodem animi ro-
bore præstabit, ne quid ex his quæ eueniunt, subitum sit. ²²⁰ Quidquid enim fieri potest,
quasi futurum prospiciendo, malorum omnium impetus molliet. qui ad præparatos ex-
spectantesque nihil afferunt noui: securis, & beata tantum spectantibus, graues eueniunt.
Morbus enim, captiuitas, ruina, ignis, nihil horum repentinum est. Sciebam in quàm
tumultuosum me ²²¹ contubernium natura clusisset. totiens in viciniâ meâ ²²² concla-
matum

CAP. XI. 208. AD IMPERFECTOS.] *Alij libri, imperitos: at meus utrumque iungit.* Ad imperitos, imperfectos, & mediocres. Tamen alterum redundat: & imperiti, ἀπείροτοι, Stoicâ linguâ sunt plebei, nec sapientes.

209. PRECARIA.] *Habet inter res non proprias, sed usu datas. Nam desinunt, Precarium esse, quod precibus utendum datur, quamdiu is qui concedit patitur.*

210. FIDEI COMMISSA.] *Quæ non ciuilibus verbis (aiunt Ieⁿⁱ) sed precatiue relinquuntur: penduntque ex fide & pudore heredum. A te heres peto, fideique tuæ committo, ut hereditatem reddas restituas illi, atque illi.*

211. MAGNA MERCEDE.] *Magnâ meâ impensâ & curâ, tempus triui, ingenium & sensus in ijs occupavi.*

212. FACTVM.] *Opere & arte factum. Opponitur Rudi. Verba ex formulâ videntur.*

213. MELIOREM.] *Virtute & sapientiâ factum.*

214. VNDE VENERIS.] *In calum & astra, quorum pars (Stoico dogmate) animus.*

215. INTER SERVITIA.] *Omnes scripti, & bonus ille meus: in seruitia. Facimus, inter vilia.*

216. AIT CICERO.] *In eâ pro Milone.*

217. INVISOS HABEMVS.] *Vide me Saturn. II. cap. XXII.*

218. VIVO.] *Vnus è meis vilis: nec displiceat ex eo, viuus. Pro homine, esset dignum homine.*

219. STATIM.] *Forè, statum. ex veteri formula: Status, conditus cum hoste dies.* D

220. QUIDQVID ENIM FIERI.] *Dogma perutile, & utinam mentibus firmiter inferendum! Socrates aiebat: Ὅσπερ οἱ ἐν εὐδία πλέοντες, καὶ τὰ πρὸς τὸν χειμῶνα ἔχουσιν ἑτοιμαῖα ἔτι πῶς οἱ ἐν εὐτυχίᾳ φρονούντες, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀτυχίαν ἡτοιμάκασιν βοηθήματα: Sicut ij qui in tranquillo & sereno nauigant, parata etiam instrumenta habent, quæ in tempestate sint vsui: sic qui in bonâ fortunâ sapiunt, contra aduersam auxilia expediunt.*

221. CONTVERNIUM.] *In domum me clausum, in quâ luctus, curæ, miseria cohabitarent.*

222. CONCLAMATVM EST.] *Super mortuo & funere.*

A matum est, totiens præter limen immaturas exsequias ²²³ fax cereusque præcessit: sæpè altius ruentis ædificij fragor sonuit: multos ex his quos forum, curia, sermo, mecum contraxerat, nox abstulit, & vinctas ad sodalitium manus ²²⁴ copulatas intercédit. Mirer aliquando ad me pericula accessisse, quæ circa me semper errauerunt? Magna pars hominum est, quæ nauigatura, ²²⁵ de tempestate non cogitat. Numquam me in bonâ re mali pudebit auctoris. ²²⁶ Publius tragicis comicisque vehementior ingeniis, quotiens mimicas ineptias, & verba ad ²²⁷ summam caueam spectantia reliquit, inter multa alia ²²⁸ cothurno, non tantum ²²⁹ sipario, fortiora, & hoc ait:

²³⁰ *Cuius potest accidere, quod cuiquam potest.*

Hoc si quis in medullas demiserit, & omnia aliena mala, quorum ingens quotidie copia est, sic adspexerit, tamquam illis liberum & ad se iter sit: multo ante se armabit, quam petatur. Serò animus ad periculorum patientiam, post pericula, instruitur. Non putavi hoc futurum. numquam hoc euenturum credidissem. Quare autem non? Quæ sunt diuitiæ, quas non egestas, & fames, & mendicitas à tergo sequatur? Quæ dignitas, cuius non prætextam, & ²³¹ augurale, & ²³² lora patricia, & sordes comitentur, & ²³³ exportatio, & notæ, & mille maculæ, & extrema contemptio? Quod regnum est, cui non parata sit ruina, & proculcatio, & dominus, & carnifex? nec magnis ista interuallis diuisa, sed horæ momentum interest ²³⁴ inter folium, & aliena ²³⁵ genua. Scito ergo, omnem conditionem versabilem esse: & quidquid in vllum incurrit, posse in te quoque incurrere. Locuples es? numquid ditior ²³⁶ Pompeio? cui cum Caius vetus cognatus, hospes nouus, ²³⁷ aperuisset Cæsaris domum, ²³⁸ ut suam cluderet, defuit panis & aqua: cum

²³⁹ rot

223. FAX CEREUQUE.] Scribo ad cap. ultimum De Breuitate vitæ.

224. COPVLATAS.] Melius Copulatasque, pro hac quidem lectione. Repperi in orâ vnius libri, Capulus: nempe ille feralis & funebris. At ego ex lectione veteri eruam: & vinctâ ad sodalitium manu,

C copulatus intercédit. Cum quo manus iunxisti ad ambulandum, siue & quicum amicitiam datis dextris iunxisti, ille deseruit, & subitâ morte cecidit.

225. DE TEMPESTATE.] Est imago, quam iam è Socrate protuli.

226. PVBLIVS.] Syrus, patriæ cognomento: cuius pauca sententiæ, sed probæ, exstant.

227. SVMMAM CAVEAM.] Ad minutam plebem: cuius in theatris ibi locus. Nos in Amphitheatro.

228. COTHVRNO.] Tragædijs.

229. SIPARIO.] Festus: Siparium, genus veli mimicum. Iuuenalis: - vocem Damasippe locasti Sipario. Apuleius: Aulæum tragicum remoueto, & siparium scænicum complicato. Tertullianus contra Valentin. cap. I. & XIV.

230. CVIVIS POTEST.] Simillimè Xenophon: *πάντα ἀνθρώπων δεῖ προσδοκᾶν ἅπαντα*: Quemque hominem quæcumque exspectare conuenit. Phocylides:

Κοινὰ πᾶσιν πάντων ὁ βίος, πρόχος ἄσφατος ὅλος:

Communes casus, vita, orbis, & instabilis fors.

231. AVGVRALE.] Quid vocis aut rei, nescio. An Auguralem legimus, & vestem purpuramq; sacerdotum capimus? An lituum accipimus, Augurum insigne?

232. LORA PATRICIA.] Mulleos, siue lunatos patriciorum calceos. Statius:

Patriciaque puer signat vestigia Lunæ.

Si tamen & hæc lectio certa. Sunt qui de Bullâ capiant: malè. ingenuorum enim ea, non tantum patri-

ciorum. Denique ex anro (excipio libertinos) non lora. Tria videtur iungere, Magistratus, Sacerdotes, Nobiles.

233. EXPORTATIO.] In insulas, quæ Deportatio magis dicta. Suspicebam & Exspuatio, contemptus extremi signum.

234. INTER SOLIVM.] Thronum regium, sublimem sedem. Virgilius:

Præfatus diuos, folio rex inhit ab alto.

235. GENVA.] Sententia. Horæ spatio hæc verti ita possunt, ut qui in alto sedisti vitæ arbiter, cuius genua supplices tangebant, idem deiectus, aduoluare aliena genua. Plinius: Hæc (genua) supplices tangunt, ad hæc manustendunt, hæc ut aras adorant.

236. POMPEIO.] Muretus Ptolomæo vellet. Et verò opum causâ interfectum cum Dio & Zonaras notant: sed interfectum (ὁ δὲ νεκρὸς vox Græca est) non inediâ & simulatione benivolentiæ sublatum. Adde, quod de hoc Ptolomæo mox nominatum: neque verisimile, bis eundem hominem iteratum. Denique ordine suo de Diuitibus tantum hic præmittit; mox de Dignitate præditis; tum de Regibus, ut in monitis iam posuerat. Itaque Pompeium aliquem intelligi, ciuem Rom. & Senatorem verius: an filium Sexti illius Pompeij, qui Consul cum Sex. Apuleio, ultimo Augusti anno fuit? Nam hic dicitur, cognatus Caij fuisse: atquin & ille cognatus Augusti, Dion. Ita enim libro LVI. cum istos nominasset: *Εἰς τοὺς γὰρ συγγενεῖς πρὸς τῷ Καίσαρι Αὐγύστῳ ὄντες ἤρχον*: Nam illi, cognati cum essent Cæsaris Augusti, magistratum gerebant. Itaque hoc de cognatione conueniat: & de filio, quàm de ipso potius, qui mortuus videtur in Tiberij adhuc Principatu. Colliges ex Valerij libro IV. cap. VII.

237. APERVISSET.] In Palatium suum, velut per honorem, recepisset: ut contubernalis ei esset.

238. VT SVAM.] Meus, & suam. Vtrius modo,

²³⁹ tot flumina possideret in suo orientia, & in suo cadentia, mendicauit stillicidia: ²⁴⁰ fame ac siti perijt, in palatio cognati, dum illi ²⁴¹ heres ²⁴² publicum funus esurienti locat. Honoribus summis functus es? numquid aut tam magnis, aut tam insperatis, aut tam vniuersis, quàm Seianus? ²⁴³ Quo die illum senatus deduxerat, populus ²⁴⁴ in frustra diuisit: in quem quidquid congeri poterat, dii hominesque contulerant; ex eo nihil superuit, quod carnifex ²⁴⁵ traheret. Rex es? non ad Crœsum te mittam, qui rogam suum & ²³⁶ escendit iussus, & extingui vidit, factus non regno tantum, sed etiam ²⁴⁷ morti suæ superstes: non ad Iugurtham, quem populus Romanus ²⁴⁸ intra annum quàm timebat, spectauit. Ptolemæum Africæ regem, Armeniæ Mithridatem, inter Caianas custodias vidimus. ²⁴⁹ alter in exsilium missus est: ²⁵⁰ alter ut ²⁵¹ meliori fide mitteretur, optabat. In tantâ rerum, sursum ac deorsum euntium, versatione, si non quidquid fieri potest, pro futuro habes, das in te vires rebus aduersis: quas infregit, quisquis prior vidit. Proximum ab his erit, ne aut in superuacuis, aut ²⁵² ex superuacuo laboremus: id est, ne aut quæ non possumus consequi, concupiscamus: aut adepti, cupiditatum vanitatem nostrarum serò, post multum pudorem, intelligamus. id est, ne aut labor irritus sine effectu sit, aut effectus labore indignus. Ferè enim ex his tristitia sequitur, si aut non successit, aut successus pudet. Circumcidenda est concursatio, qualis est magnæ parti hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium. Alienis se negotijs offerunt, semper aliquid ²⁵³ agentibus similes. Horum si aliquem exeuntem domo interrogaueris: *Quò tu? quid cogitas?* respondebit tibi: *Non mehercule scio: sed aliquos videbo, aliquid agam.* Sine proposito vagantur, quærentes negotia: nec quæ distinauerunt, agunt, sed in quæ incurrerunt. Inconsultus illis vanusque cursus est. qualis formicis, per arbuta repentibus; quæ in summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur. His plerique similem vitam agunt, quorum non immeritò quis ²⁵⁴ inquietam inertiam dixerit. Quo-

run-

suam valet eius. Sententia est, Idèò recepit in suam domum, ut tamquam heres domum eius clauderet & obsignaret.

²³⁹. TOT FLUMINA.] Si de rege, nihil miri: imò & plura addidisset. Sed est de priuati hominis opibus, quæ olim tanta. Noster epist. lxxxix. Ager vni domino, qui populū cepit, angustus est. Quousque arationes vestras porrigetis, ne PROVINCIARVM quidem satione contenti circumscribere prædiorum modum? Illustrium FLVMINVM per priuatum decursus, & AMNES MAGNI, magnarumque gentium termini, VSQVE AD OSTIUM A FONTE, vestri sunt. Hoc quoque parum est, nisi latifundijs MARIA CINCISTIS, nisi trans Hadriaticum, & Ionium, & Ægeum, vester villicus regnet. Adde De Benef. III. cap. viii. item Admiranda nostra, lib. 11.

²⁴⁰. FAME AC SITI.] Non ergo propriè interfectus, aut percussus: quo verbo Suetonius in illo Ptolomæo vsus, cap. xxxv.

²⁴¹. HERES.] Caius.

²⁴². PVBLICVM FVNVS.] Per honorem. Ita enim ludebat hic homo (si ita appellandus) & mori eum coëgit, se herede: & publicis deinde exsequijs, quasi fato suo functum, honestauit. Mirum in Suetonio aut Dione hanc rem non tangi: sed quis omnia eius monstri scelera?

²⁴³. QVO DIE.] Nam putabatur Tribuniçia potestate, id est, consortio & successionem imperij donandus (Dionem vide:) atque ita letus, & magno comitatu, in Senatum venit. ibi retentus, & in vincula mox datus.

²⁴⁴. IN FRVSTA.] Cadauer eius in Gemonias abiectum, totum triduum iacuit, & populus illust.

²⁴⁵. TRAHERET.] Vnco, vltèrius in Tiberim.

²⁴⁶. ESCENDIT IVSSVS.] Ex quibusdam libris scribam: rogam suum & accendi, rursus & extingui. Nec displiceat alia lectio: & accendi viuus & extingui. Vtrumque horum ad historiam, quam in Herodoti i. habes.

²⁴⁷. MORTI SVPERST.] Superfuit non regno solum, cum id sibi perisset, sed panè morti, quam certam decretamq. effugit.

²⁴⁸. INTRA ANNVM.] Haud ita verè. imò quinto denique anno, quàm captum bellari cum eo, debellatum est: & ipse à C. Mario triumphatus.

²⁴⁹. ALTER IN EXSIL.] Nempe Mithridates. Tacitus XI. Annalium: Mithridates, quem imperitasse Armenijs, & ad præsentiam C. Cæsaris vectum vinctumque memorauit (in libris, qui perierunt:) monente Claudio, in regnum remeauit. Idem in Dionis LX.

²⁵⁰. ALTER.] Ptolomæus, Iuba F. & M. Antony ex Selenâ filiâ nepos: ideoq. Caio consobrinus. Suetonius Calig. cap. xxvi. Dio LX.

²⁵¹. MELIORI FIDE.] Apparet ergo damnum quidem exsilio, sed per viam interfectum. Itaque optabat mitti in exsilium, sed bonâ fide.

²⁵². EX SVPERVACVO.] In vanum, & ubi non opus. Linius lib. II. Ad præcauendum vel ex superuacuo.

CAP. XII. ²⁵³. AGENTIBVS SIMILIS.] Qui sunt φιλοπραγμονες μάλλον, ἢ πολυπραγμονες: negotia amantes potius, quàm agentes; ut Græci elegantur dicunt. Noster alibi Satagios id genus appellat.

²⁵⁴. INQVIETAM INERT.] Ita Horatius: Strenua nos exercet inertia.

255. AVT

Arundam, quasi ad incendium currentium, misereberis: usque eò impellunt obuios, & se aliosque præcipitant: cùm interim cucurrerint, aut salutaturi aliquem non resalutaturum, aut funus ignoti hominis profecturi, ²⁵⁵ aut iudicium sæpè litigantis, aut sponsalia sæpè nubentis, & lecticam affectati, quibusdam locis & ²⁵⁶ ipsi tulerint. deinde domum cum superuacua redeunt lassitudine, iurant nescisse seiplos, quare exierint, ubi fuerint, postero die erraturi per eadem illa vestigia. Omnis itaque labor aliquò referatur, aliquò respiciat. ²⁵⁷ Non industria inquietos, & insanos, sed falsæ rerum imagines agitant. nam ne illi quidem sine aliqua spe mouentur, proritat illos alicuius rei species, cuius vanitatem capta mens non coarguit. Eodem modo vnumquemque ex his, qui ad augendam turbam exeunt, inanes & leues causæ per urbem circūducunt, nihilq; habentem in quo laboret, ²⁵⁸ lux orta expellit: & cùm multorum frustra liminibus ²⁵⁹ illisus nomenclator persalutauit, à multis exclusus, neminē ex omnibus difficilius domi, quàm se, conuenit. Ex hoc malo dependet illud teterrimum vitium, auscultatio, & publicorum

B secretorumq; inquisitio, & multarum rerum scientia, ²⁶⁰ quæ nec tutò narrantur, nec tutò audiuntur. Hoc secutum puto Democritum, ²⁶¹ ita coepisse: *Qui tranquille volet viuere, nec priuatim agat multa, nec publicè*: ad superuacua scilicet referentem. Nam si necessaria sunt, & priuatim & publicè, non tantum multa, sed innumerabilia agenda sunt: ubi verò nullum officium solemne nos citat, inhibendæ actiones sunt. Nam qui multa agit, sæpè fortunæ potestatem sui facit: quam tutissimum est rarò experiri, ceterum semper de illâ cogitare, & sibi nihil de fide eius promittere. Nauigabo, nisi si quid inciderit: & prætor fiam, nisi si quid obstitit: & negotiatio mihi respondebit, nisi si quid interuenerit. Hoc est, quare sapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. non illum casibus hominum excepiimus, sed erroribus: nec illi omnia ut voluit cedunt, sed ut cogitauit. in primis autem cogitauit, aliquid posse propositis suis resistere. Necesse est autem leuius ad animum peruenire destitutæ cupiditatis dolorem, cui successum non utique promiseris. Faciles etiam nos facere debemus, ne nimis destinatis rebus

XIII.

XIV.

C indulgeamus. ²⁶² transeamus in ea, in quæ nos casus deduxerit: nec mutationes aut consilij

255. AVT IUDICIUM.] *Dictiunculâ insertâ legam, aut ad iudicium.*

256. IPSI TULERINT.] *Ita solent officiosi isti: ubi turba, & arcta sine & sordida via. Martialis:*

Lecticam sellamque sequar? nec ferre recusò.

Per medium properas sed prior ire lutum.

257. NON INDUSTRIA.] *Pincianus ex coniecturâ: Inanis industria inquietos, ut insanos, falsæ rer. imag.*

258. LUX ORTA.] *Nam primo die salutabant. Martialis:*

Prima salutantes atque altera continet hora.

259. ILLISUS NOMENCLATOR.] *Tanquam ipse saluator Nomenclatoris vice fungatur, & nomine tantum dicto (Haue Marce) abeat. Sed scripta lectio nomenclatores præfert. quasi nec Dominos quidem viderit, exclusus, & saltem salutarit Nomenclatores. Mihi videbatur, illisum nomenclator resalutauit. Dominus non resalutauit, mutus adstitit, sed eius vice Nomenclator. Siue & iocose, Nomenclator resalutat ore domini, cui verbum indit.*

260. QUÆ NEC TVTO.] *Vt de regibus, de Principibus.*

261. ITA COEPISSE.] *Initium fecisse libri sui περὶ εὐθυμίας, siue De tranquillitate. Ipsa porro Græca sunt in Stobæi Serm. De Felicitate: Τὸν εὐθυμείδης μέλλοντα, χρὴ μὴ πολλὰ πράσσειν, μήτε ἰδίῃ, μήτε ξυνῇ. μήδ' ὅς' ἂν πρὸς ἡ, ὅς' ἂν πρὸς ἡ δύναμιν αἰρεῖται τὴν αὐτὴ καὶ φύσιν: Qui tranquille victurus est, eum nec priuatim nec publicè multa oportet agere:*

sed nec quæ adsunt & se dant, supra vires aut naturam tollere. *Claudit pulcherrimè: Ἡ γὰρ εὐοχία, ἀσφαλές ἐστι τῆς μεγαλοχίας: Parua enim moles aut sarcina, tutior semper magnâ & tumente. Euripides consonat:*

Τὸ πολλὰ πράσσειν, ἐκ ἐν ἀσφαλείῃ βίῃ:

Res agere multas, tuta vitæ haud est via.

Iterumque:

Ὅστις δὲ πράσσει πολλὰ, μὴ πράσσει παρὸν,

Μάργε, παρὸν ζῆν ἢ δέως ἀπράγμονα:

Qui multa agit, cùm non agere ea liberum,

Est stultus; in quiete viuere cui fiet.

At Plutarchus tamen in libello De tranquillitate hanc Democriti gnomen carpit: Ὅ μὲν ἐν εἰπῶν, ὅτι δεῖ τὸν εὐθυμείδαι μέλλοντα, μὴ πολλὰ πράσσειν, μήτε ἰδίῃ μήτε ξυνῇ, πρῶτον μὲν ἡμῖν πολυτελή τὴν εὐθυμίαν καθίς ης γινώσκον ὥνιον ἀπράξιας: Qui dixit, tranquillum futurum non multa agere debere nec priuatim nec publicè; primum is Tranquillitatem magno venalem proponit, utpote inertiâ parabilem. Carpat. miki immota & sancta est: ac Seneca noster satis interpretatur. Adde eundem De Irâ III. cap. VI.

CAP. XIV. 262. TRANSEAMVS IN EA.]

Ἀριστοτέλης εἰπὼν: Ἐπειδὴ μὴ γίνεταί τὰ πράγματα ὡς βεβλόμεθα, δεῖ βεβλεῖσθαι ὡς γίνεταί. Aristoteles aiebat: Quandoquidem res non succedunt, ut volumus; at nos velimus, ut succedunt. Aristoteli scitum: Κυβερνήτης μὲν ἔργον ἀγαθοῦ, εἰς τὰς τῆς πνεύματων μεταβολὰς ἀρμόσας. ἀνδρὲς δὲ σοφῆς, πρὸς

filijs aut status pertimescamus: dummodo nos leuitas, inimicissimum quieti vitium, non A excipiat. Nam & pertinacia necesse est anxia & misera sit, cui fortuna sæpè aliquid extorquet: & leuitas multo grauior, nusquam se continens. Vtrumque infestum est tranquillitati, & nihil mutare posse, & nihil pati. Vtique animus ab omnibus externis in se reuocandus est. sibi confidat, se gaudeat, sua suspiciat: recedat, quantum potest, ab alienis, & se sibi applicet, damna non sentiat, etiam aduersa benignè interpretetur. Nuntiato ²⁶³ naufragio, Zeno noster, cum omnia sua audiret submersa: ²⁶⁴ *Iubet, inquit, me fortuna expeditius philosophari.* Minabatur ²⁶⁵ Theodoro philosopho ²⁶⁶ tyrannus mortem, & quidem insepultam. *Habes, inquit, cur tibi placeas: ²⁶⁷ hemina sanguinis in tuâ potestate est. nam quod ad sepulturam pertinet, ô te ineptum, si putas interesse, ²⁶⁸ supra terram, an infra putrescam.* ²⁶⁹ Canius Iulus, vir in primis magnus, cuius admirationi ne hoc quidem obstat, quod ²⁷⁰ nostro sæculo natus est, cum Caio diu altercatus, postquâ abeunti ²⁷¹ Falaris ille dixit, *Ne fortè ineptâ spe tibi blandiaris, ²⁷² duci te iussi: Gratias, inquit, ago, optime princeps.* Quid senserit, dubito: multa enim occurrunt mihi. Contumeliosus esse voluit, & ostendere quanta crudelitas esset, in quâ ²⁷³ mors beneficium erat? An exprobrauit illi quotidianam dementiam? agebant enim gratias, & ²⁷⁴ quorum liberi occisi, & quorum bona ablata erant. An tamquam ²⁷⁵ libertatem libenter accepit? Quidquid est, magno animo respondit. Dicet aliquis: Potuit post hæc iubere illum Caius viuere. Non timuit hoc Canius. nota erat Caij in talibus imperijs ²⁷⁶ fides. Credisne illum, ²⁷⁷ decem medios vsque ad supplicium dies, sine vllâ sollicitudine exegisse? verisimile non est, quæ vir ille dixerit, quæ fecerit, quàm in tranquillo fuerit. Ludebat ²⁷⁸ latrunculis, cum centurio agmen periturorum trahens, & illum quoque citari iubet. Vocatus, numerauit calculos, & fodali suo, *Vide, inquit, ne post mortem meam mentiaris te vicisse.* Tum annuens

πρὸς τὰς τῆς τύχης: Gubernatoris boni officium, ad ventorum mutationes se aptare; viri autem sapientis, ad fortunæ.

263. NAVFRAGIO.] Cum purpuram Tyro venalem adueheret in Græciam, iuxta Pyraeum nauim fregit: atque annos natus xxx. ad Cratetem se applicauit.

264. IUBET ME.] Diogenes Laërtius effert: Εὖ γε ποιεῖ ἡ τύχη, θεοσελαίνουσα ἡμᾶς φιλοσοφίᾳ: Benè Fortuna egit, quæ impulit me philosophari. Et iterum: Νῦν ἐν πλώϊ, ὅτε νηαυάγνηκα: Nunc benè vectus sum, cum nauem fregi.

265. THEODORO.] Cyrenaica secta, & qui djs illudens Atheus cognominatus est.

266. TYRANNVS.] Lysimachus rex.

267. HEMINA.] Bellè dictum. & reuera comodulo sanguinis educto, vita potest educi. Alij tamen libri, vena sanguinis. At Cicero v. Tuscul. & ex eo Valerius lib. vi. cap. ii. aliter efferunt: Enimuero magnifica restibi contigit, quia Cantharidis vim affecutus es.

268. SUPRA TERRAM.] In cruce. siue insepultus, ἐλώριον κύνεοσι.

269. CANIVS.] Libri scripti Canus, aut Kanus: & ita appellandus. Nam Iulius ei nomen fuit, Canus cognomen: quod tamen præponit Seneca, vt Tacitus, Plinius, Suetonius crebrò, more illius aui. Meminit huius viri Boëtius Consolat. Philos. i. Prosâ i v. Respondissem Cani verbo, qui cum à C. Cæsare (nempe Caligulâ) Germanici F. conscius contra se factæ coniurationis diceretur; Si ego, inquit, scissem, tu nescisses. Forte & argutum dictum. Ego si inter eos, ad rem citius, non ad verba issem. Et causam vnâ carceris eius mortisq. discere, Coniurationis crimen; illius, nisi fallor, Lepidiana: de quâ Suetonius

nus in Caio, cap. xxiv. & Dio lxx. Est & alius Canius Martialis, Hieronymo, alijsq.; sed diuersus ab isto, & in poetarum classe.

270. NOSTRO SÆCVLO.] Nam vetera miramur tantum: & magnâ virtute opus est, quæ presentis inuidiæ nebulas perrumpat.

271. FALARIS.] Benè. comparat Romanum tyrannum cum illo Siculo, & nomine eius signat. Vulgati tamen libri, Falleris: at utrumque spreuerat Muretus.

272. DVCI.] Ad supplicium.

273. MORS BENEFIC.] Itaque gratias agebat, quasi iam absolutus, nec inter lentas illas mortes tractus. Sic Tiberius cuidam mortem petenti, Nondum tecum in gratiam redij, inquit.

274. QVORVM LIBERI.] Nam vt Panegyricus, in simili sententiâ, ait: Fleri non licebat amissa, metu reliquorum. Serenos ergo nubilis mentibus vultus induebamur, & ad illorum vicem, qui degustato Sardorum graminum succo feruntur in morte ridere, imitabamur lætos mærentes.

275. LIBERTATEM.] Hoc opinor, & dignum philosopho erat.

276. FIDES.] Non solet reuocare sententias mortiferas, nec mitigare.

277. DECIM MEDIOS.] Ex Sc^{to} Tiberiano, de quo Suetonius in Tib. cap. lxxv. Senatusconsulto cautum erat, vt pœna damnatorum in decimum diem semper differretur. Causa in Dione lib. lvii. quia damnatio tunc ferè à Senatu: & Princeps sibi ius aliquod & cognitionem seruari etiam volebat. Vide nostra ad Taciti Annalem iii.

278. LATRVNCVLIS.] Martialis: Insidiosorum si ludis bella latronum. Vide in Epist. xcviij.

279. PHI-

A nuens centurioni: *Testis*, inquit, *eris*, vno me antecedere. Lufisse tu Canium illâ tabulâ putas: illufit. Triftes erant amici, talem amiſſuri virum. *Quid mæſti*, inquit, *eſtis*: Vos quaeritis, an immortales animæ ſint: ego iam ſciam. nec deſijt, in ipſo veritatem fine ſcrutari, & ex more ſuo quaëſtionem habere. Proſequabatur illum ²⁷⁹ philoſophus ſuus: nec iam procul erat ²⁸⁰ tumultus, in quo Cæſari ²⁸¹ Deo noſtro fiebat quotidianum ſacrum. *Quid*, inquit, *Canis nunc cogitas*: aut quæ tibi mens eſt? *Obſervare*, inquit Canius, *propoſui illo velociſſimo momento, an ſenſurus ſit animus, exire ſe*. promiſitque, ſi quid explorafſet, circumiturum amicos, & indicaturum quis eſſet animarum ſtatus. Ecce in mediâ tempeſtate tranquillitas: ecce animus æternitate dignus, qui fatum ſuum in argumentum veri vocat: qui in ultimo illo gradu poſitus, exeuntem animam percontatur: nec uſque ad mortem tantum, ſed aliquid etiam ex ipſâ morte diſcit. Nemo diutiùs philoſophatus. ſed ²⁸² non raptim relinquetur magnus vir, & ²⁸³ cum curâ dicendus. ²⁸⁴ dabimus te in omnem memoriam, clariffimum caput, Caianæ cladis ²⁸⁵ magna portio. Sed nihil prodeſt

xv.

B priuatæ triſtitiaë cauſſas abieciſſe. Occupat enim nonnumquam ²⁸⁶ odium generis humani, & occurrit tot ſclerum feliciū turba, cū cogitaueſis, quā ſit rara ſimplicitas, quā ignota innocentia, & vix vñquam, niſi cū expedit, fides, & ²⁸⁷ libidinis lucra ²⁸⁸ damnaque pariter inuiſa, & ambitio uſque eò iam ſe ſuis non continens terminis, ut ²⁸⁹ per turpitudinem ſplendeat. Agitur animus ²⁹⁰ in noctem, & velut euerſis virtutibus, quas nec ²⁹¹ ſperare licet, nec ²⁹² habere prodeſt, tenebræ oboriuntur. In hoc itaque ſtendi ſumus, ut omnia vulgi vitia non inuiſa nobis, ſed ridicula videantur: & ²⁹³ Democritum potiùs imitemur, quā Heraclitum. Hic enim quoties in publicum proceſſerat, flebat: ille ridebat. huic omnia quæ agimus, miſeria; illi ineptiæ videbantur. Eleuanda ergo omnia, & facili animo ferenda. humanius eſt deridere vitam, quā deplorare. Adijce, quòd de humano quoque genere meliùs meretur qui ridet illud, quā qui luget. Ille ſpei bonæ aliquid relinquit: hic tamen ſtultè deſlet, quæ corrigi poſſe deſperat. & ²⁹⁴ vniuerſa contemplatus, maioris animi eſt, qui riſum non tenet, quā qui lacrimas. quando leuiſſimum affectum animi mouet, & nihil magnum, nihil ſeuerum, nec ſerium quidem, ex tanto apparatu putat. Singula, propter quæ læti ac triſtes ſumus, ſibi quiſque proponat; & ſciat verum eſſe, quod Bion dixit, *Omnia hominum negotia ſimilia* ²⁹⁵ *initijs eſſe, nec vitam illorum magis ſanctam aut ſeueram eſſe, quā conceptus inchoatos.*

Sed

279. PHILOSOPHVS SVVS.] Fortè, vnus. Etſi proceribus domi etiam Philoſophi.

280. TVMVLVS.] An Agger Tarquinij? an extra urbem potiùs locus, in quo Caius ſupplicia ſumebat?

281. DEO NOSTRO.] Ludit amarè. nam Deus audire & haberi Caius volebat, atque adeò hoſtias ſibi immolari. En, inquit, hoſtias noſtri Saturni, humanas.

D 282. NON RAPTIM.] Suſpectum. eſt ſententia videtur: non eſſe raptim & in tranſcurſu dicendum magnū virum. At verba examinata huc non faciunt.

283. CVM CVRA.] Salluſtiana dictio, alibi iam notata.

284. DABIMVS TE.] Dediſti. per te quoque Canum nouimus, & noſcemus, quamdiu liſteris Romanis honos aut vita erit.

285. MAGNA PORTIO.] Ingentium damnorum, quæ orbi intulit, tu vnus magna pars.

CAP. XV. 286. ODIVM.] Vt in Timone aliquo *μῖσος* & *φῶσος*.

287. LIBIDINIS LVCRA.] Cū homines vides, qui per libidinem ditantur. — qui teſtamenta merentur Noctibus.

288. DAMNAQVE.] Alios contrà, qui in amica ſinum ſua & ſe egerunt.

289. PER TVRPIT.] Famam in dedecore querat, iactet ſe in ambitu & corruptelâ.

290. IN NOCTEM.] Ideſt, caligo oboritur, & mæſtitia, fuga & odium rerum hominumq̃.

291. SPERARE LICET.] In alijs, aut ab alijs.

292. HABERE.] In ipſo ſe. non eſt ijs pretium.

293. DEMOCRITVM POTIVS.] Adde De Irâ, II. cap. X.

294. VNIVERSA CONTEMPL.] Nec malè, vniuerſè contemplanti, nempe alteri alicui: vel, vniuerſè contemplatus.

295. INITIIS.] Ita plerique ſcripti, & meus. aſſentior planè Pinciano, mimicis, ex eo facienti. Negotia hominum, ſunt ut mimica: nihil magnum, nihil ſeuerum, ac ne ſerium quidem ex tanto apparatu, ut antè dixit. Poëta Græcus:

Συνὴ πᾶς ὁ βίος καὶ παίγδιον:

Scena omnis vita eſt & iocus.

& communis adagio, Vita mimus. Vide epiſtolam LXXVII. Alij tamen libri, nuptijs. ex quo aliquis, nundinis diuinet. Sanè Pythagoras dictitabat τὸν βίον ἐιοχεῖναι παννύχτει: vitam adſimilem nundinis eſſe. ad quas alij certaturi venirent; alij negotiaturi; optimi quique ſpectaturi tantum. Quod ex eo etiam alibi Menander.

296. QVAM CONCEPTVS.] Scripti ſerè, conceptus

Sed satius est, publicos mores & humana vitia placidè accipere, nec in risum, nec in A lacrimas excidere. Nam alienis malis torqueri, æterna miseria est: alienis delectari malis, voluptas inhumana. sicut illa inutilis humanitas, flere, quia aliquis filium efferat, & frontem suam fingere. In tuis quoque malis id agere te oportet, ut dolori tantum des quantum poscit, non quantum consuetudo. Plerique enim lacrimas fundunt, ut ostendant: & toties siccos oculos habent, quoties ²⁹⁷ spectator defuit: turpe iudicantes, non flere, cum omnes faciant. Adeo penitus hoc se malum fixit, ex aliena opinione pendere, ut in simulationem etiam simplicissima res, dolor veniat. Sequitur pars, quæ solet non immerito contristare, & in solitudinem deducere, ubi bonorum exitus mali sunt. Ut, Socrates cogitur in carcere mori, ²⁹⁸ Rutilius in exilio vivere, Pompeius & Cicero ²⁹⁹ clientibus suis præbere ceruicem: Cato ille, virtutum viua imago, incumbens gladio, simul de se ac de Repub. ³⁰⁰ palam facere. Necesse est torqueri, tam iniqua præmia fortunam persolvere. & quid sibi quisque nunc speret, cum videat pessima optimos pati? Quid ergo est? vide quomodo quisque illorum tulerit: & si fortes fuerunt, ipsorum B animos desidera; si muliebriter & ignauè periire, nihil perijt. Aut digni sunt, quorum virtus tibi placeat: aut indigni, quorum desideretur ignauia. Quid enim est turpius, quam si maximi viri timidos fortiter moriendo faciunt? Laudemus toties dignum laudibus, & dicamus: ³⁰¹ *Tanto fortior, tanto felicior!* humanos effugisti casus, liuorem, morbum: existi ex custodia: non tu dignus mala fortunâ Dijs visus es, sed indignus in quem iam aliquid fortuna posset. Subducentibus verò se, & in ipsâ morte ad vitam respectantibus, ³⁰² manus iniiciendæ sunt. Neminem flebo lætum, neminem ³⁰³ flentem. ille lacrimas meas ipse absterxit; hic suis lacrimis efficit, ne ullis dignus sit. Ego Herculem fleam, quod viuus vritur: aut Regulum, quod ³⁰⁴ tot clavis configitur: aut Catonem, quod ³⁰⁵ vulnera sua fortiter tulit? Omnes isti leui temporis impensâ inuenerunt, quomodo æterni fierent: ad immortalitatem moriendo venerunt. ³⁰⁶ Est & illa solitudinum non mediocris materia, si te anxie componas, nec ulli simpliciter ostendas: qualis multorum ³⁰⁷ vita est, ficta, & ostentationi parata. Torquet enim as- C fidua observatio sui, & deprehendi aliter, quam solet, metuit: nec unquam curâ solui- mur, ubi toties nos æstimari putamus, quoties aspici. Nam & multa incidunt, quæ inuitos denudent: & ut benè cedat tanta sui diligentia, non tamen iucunda vita, aut secura est, semper ³⁰⁸ sub personâ viuentium. At illa quantum habet voluptatis, ³⁰⁹ sincera & per se ornata simplicitas, nihil obtendens moribus suis? Subit tamen & hæc vita con- temptus

ceptus nichilo natos: aut (ut & meus) conceptum nichilo natum. Diuinabat Pincianus, quam concubitus in his actos. Nec placet, nec melius video, & sileo.

297. SPECTATOR.] *Martialis in quamdam:* Amisum nō flet, cum sola est Gellia, patrem: Siquis adest, iussæ profiliunt lacrimæ. Non dolet hic, quisquis laudari Gellia quærit. Ille dolet verè, qui sine teste dolet.

298. RUTILIUS.] *Vide Senecam De Prouident. cap. III. atque alibi.*

299. CLIENTIBUS.] *Pompeius Septimio, qui olim ordines sub eo duxerat: Cicero Popillio, quem defenderat.*

300. PALAM FAC.] *Vtrumque perijisse vno tempore. Nam solus Cato pro Republica: alij, pro alio. Epistolâ CIV. Videbis illinc plebem, hinc optimates; duos in medio relictos, Rempublicam, & Catonem. Quod ad phrasim porro; Palam factum, usurpant in funere iam certo & conclamato. Cicero, ad Quirites post reditum: Nondum palam factum erat concidisse remp. Vide me, si lubet, I. Elector. cap. X.*

301. TANTO FORTIOR.] *Laudandi & exhortandi formula, de quâ in Epist. LXXI.*

302. MANVS INIICIENDÆ.] *Vel ut vapulent, vel ut compellantur abire.*

303. FLENTEM.] *Quem cum Lucretio increpem potius: Aufer abhinc lacrimas balathro, & compece querelas.*

304. TOT CLAVIS.] *In arcâ ligneâ exstantibus, in quam coniectus. De Prouid. cap. III.*

305. VULNERA SVA.] *Hæc scriptorum, & editorum ferè, lectio. At Muretus, quod vulnus suum iterauerit? sed merum coniectaneum. Cui si locus, faciam, quod vulnera sibi fortiter intulit?*

306. EST ET ILLA.] *Parum nexa: ut plura in hoc libello.*

307. VITA EST FICTA.] *Lucilliano versu, Pergula pictorum, veri nihil, omnia ficta.*

308. SVB PERSONA.] *Ritu histrionum.*

309. SINCERA.] *Meus liber, sui causâ: quod caue damnes.*

310. MYL-

Atemptus periculum, si omnia omnibus patent. sunt enim qui fastidiant, quicquid propius adierunt. Sed nec virtuti periculum est, ne admota oculis reuilescat: & satius est simplicitate contemni, quam perpetuâ simulatione torqueri. Modum tamen rei adhibeamus. multum interest, simpliciter viuas, an negligenter. ³¹⁰ Multum in se recedendum est. conuersatio enim dissimilium, benè composita disturbat, & renouat affectus, & quidquid imbecillum in animo, nec percuratum est, exulcerat. Miscenda tamen ista, & alternanda sunt, solitudo & frequentia. Illa nobis faciet hominū desiderium, hæc nostri: & erit altera alterius remedium. odium turbæ sanabit solitudo, tædium solitudinis turba. Nec in eadem intentione æqualiter retinenda mens est, sed ad iocos reuocanda. Cum pueris ³¹¹ Socrates ludere non erubescibat: & ³¹² Cato vino laxabat animū, curis publicis fatigatum: & Scipio triumphale illud & militare corpus mouit ³¹³ ad numeros. non molliter se infringens, vt ³¹⁴ nunc mos est, etiam ³¹⁵ incessu ipso vltra muliebrem mollitiem fluentibus; sed vt illi antiqui viri solebant, ³¹⁶ inter lulum ac festa tem-
Bpora, virilem in modum tripudiare, non facturi detrimentum, etiam si ab hostibus suis spectarentur. Danda est remissio animis: ³¹⁷ meliores acrioresque requieti surgent. Vt fertilibus agris non est imperandum: citò enim exhauriet illos numquam intermissa fecunditas: ita animorum impetus assiduus labor frangit. ³¹⁸ Vires recipient paullum resoluti, & remissi. Nascitur ex assiduitate laborum, animorum hebetatio quædam, & languor: nec ad hoc tanta hominum cupiditas tenderet, nisi naturalem quamdam voluptatem haberet lusus iocusque: quorum frequens vsus, omne animis pondus, omnemque vim eripiet. Nam & somnus refectioni necessarius est: hunc tamen si per diem noctemque continues, ³¹⁹ mors erit. Multum interest, ³²⁰ remittas aliquid, an soluas. Legum conditores festos instituerunt dies, vt ad hilaritatem homines publicè cogerentur: tamquam necessarium laboribus interponentes temperamentum. Et magni, ³²¹ vt dixi, viri quidam sibi ³²² menstruas certis diebus ferias dabant: quidam nullum non diem, inter & otium & curas, diuidebant. qualem Pollionem Asinium, ³²³ oratorem
Cmagnum, ³²⁴ meminimus: quem nulla res vltra ³²⁵ decimam retinuit. ³²⁶ ne epistolas

310. MULTVM IN SE.] *Distinxi.* an neglegenter: multum. In se recedendum est. *Vt adfirmandi causâ, bis repetatur illud Multum.*

311. SOCRATES.] *Et quidem in arundine equitando. Vide Valerium VIII. cap. VIII.*

312. CATO.] *Horatius:* Narratur & prisci Catonis sæpè mero caluisse virtus. *Et si hoc ad alium referri, & priorem, potest: sed de isto Vticensi, Plutarchus:* Iam maturiorem totas noctes in mensa egisse; *sed sine eodem, quem Seneca dixit. Itaque bene Cicero, cum Memmius Catoni obijceret* Totas noctes potare: *& Cur non addis, inquit, Totas dies aleam ludere?*

313. AD NUMEROS.] *Ad modulos. Persius:* - ad numeros satyri moueare Bathylli.

D 314. NUNC MOS EST.] *Seneca pater:* Cantandi saltandi que obscæna studia effæminatos tenent, & mollitie corporis certare cum fæminis, nostrorum adolescentium specimen est.

315. INCESSV IPSO.] *Seneca:* Tenero & molli ingressu viri suspendimus gradum, non ambulamus, sed incedimus.

316. INTER LVSVM.] *Quidam scripti, ludos. nec id malè. Per tempora festa, & ludis ferijs, destinata.*

317. MELIORES.] *Dio Chrysostomus:* Αἱ γὰρ ἀνέσεις ὡς ἀσκήσεις καὶ πόνων εἰσι. καὶ τόξον, καὶ λυγρὰ, καὶ ἀνδραγωγὸς ἀκμάζει δι' ἀναπαύσεως: Re-

missiones, præparamenta ad labores sunt. & arcus, & lyra, & homo, vegetantur quiete.

318. VIRES RECIP.] *Stattius:* - vires instillat alitque Tempestiua quies.

319. MORS ERIT.] *Plato, VII. De Legib. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὅταν πολὺς, ἔτε τοῖς σώμασιν, οὐτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ἔτε ταῖς πράξεσι ταῖς περὶ ταῦτα ἀρμόττων ἐστὶ καὶ φύσιν. Καθ' αὐτὸν γὰρ ἔδει, ἔδενος ἀξίος, ἔδεν μᾶλλον τῷ μὴ ζῶντος:* Somnus multus, neque corporibus, neque animis nostris, sed nec actionibus vtrorumque conuenit per naturam. Nam qui dormit, nullius pretij rei que est, haud magis quam si non viuat.

320. REMITTAS.] *Valerius:* Otium industriæ subnecti debet, non quo euanescit virtus, sed quo recreatur.

321. VT DIXI.] *Non dixisti. lego, didici, accepi.*

322. MENSTRVAS.] *An menstruis potius?*

323. ORATOREM.] *De quo Horatius:* Insigne mæstis præsidium reis, Et consulenti Pollio Curia. *Adde Plin. VII. cap. XXX. Valerium VIII. cap. XII. Senecam patrem, Præfat. libri IV. Controu.*

324. MEMINIMVS.] *Pueri vidimus sub Augusto.*

325. DECIMAM.] *Cane & cura corporis destinata.*

326. NE EPISTOLAS.] *Quod Archia tyranno Thebarum*

quidem post eam horam legebat, ne quid novae curae nasceretur: sed totius diei lassitudinem duabus illis horis ponebat. Quidam medio die ³²⁷ interiunxerunt, & in postmeridianas horas aliquid leuioris operae distulerunt. Maiores quoque nostri ³²⁸ novam relationem, post horam decimam, in senatu fieri vetabant. Miles ³²⁹ vigilias diuidit, & nox ³³⁰ immunis est ab expeditione redeuntium. Indulgendum est animo: dandumque subinde otium, quod alimentum ac virium loco sit: & in ambulationibus apertis vagandum, ut caelo libero & multo spiritu augeat attollatque se animus. Aliquando vectatio iterque, & mutata regio, vigorem dabunt, conuietusque & liberalior potio: nonnumquam & usque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat nos, sed ut ³³¹ deprimat. Eluit enim curas, & ab imo animum mouet: & ut ³³² morbis quibusdam, ita tristitiae medetur: Liberque non ³³³ ob licentiam linguae dictus est inuentor vini, sed quia liberat ³³⁴ seruitio curarum animum, & asserit, ³³⁵ vegetioremque & ³³⁶ audacior in omnes conatus facit. Sed ut libertatis, ita vini salubris moderatio est. Et ³³⁷ Solonem, ³³⁸ Arcesilaumque indulgisse vino credunt. Catoni ebrietas obiecta est: B at facilius efficiet, quisquis obiecerit, hoc ³³⁹ crimen honestum, quam turpem Catonem. Sed ³⁴⁰ nec saepe faciendum est, ne animus malam consuetudinem ducat: & aliquando tamen in exultationem libertatemque extrahendus, tristisque sobrietas remouenda paullisper. Nam, siue ³⁴¹ Graeco poeta credimus, aliquando & insanire iucundum est:

Thebarum usurpatum, male cessit. Nam super conuiuium allata epistola, quae indicium coniurationis haberet, reiecit, cum voce, Εἰς αὐτοῖον τὰ πρὸς δαΐα: In crastinum seria. Sed crastinum non vidit. Plutarch. in Pelopide.

327. INTERIUNXERVNT.] *Ab aurigis metaphora. qui Interiungere dicuntur, cum quiescunt leuiter & pausant: Abiungere, cum plane. Ma rialis*
— hora lassos

Interiungit equos meridiana.

Idem: Etcum currere debeas Bouillas,
Interiungere quaris ad Camoenas.

Seneca Epistol. LXXXIII. Breuissimo somno vtor, & quasi interiungo. Significat autem, eos in meridiem aliquid cibo, & dein somno dedisse: mox redisse ad operas, sed leuiiores. Plutarchus in Quaest. Rom. Η μεσημβρία πέρας ἐστὶ τοῖς πολλοῖς τῆς τὰ δημόσια καὶ πρὸς δαΐα πράττειν: Meridies multis finem facit publica & seria tractandi. Est lepidum & argutum huic rei Epigramma Graecum 1. Antholog.

Εἴς ὧραι μόχοις ἰκανώταται αἱ δὲ μετ' αὐτὰς,
Γράμμασι δεικνύμεναι ζῆθι λέγῃσι βροτοῖς:
Sex satis horarū est ad seria: quæq; sequuntur,
Ipsis litterulis VIVE tibi ingeminant.

Acumen in Graeco verbo est, ζῆθι: cuius prior littera septem, sequens octo, tertia nouem, & quarta decem in numeris notat. Iis hora solent signari in Solaris: & dicit igitur, Labora ante meridiem, sequentibus horis fac quod iuncta dicunt, ζῆθι, id est Viue.

328. NOUAM RELATIONEM.] *Vt noua res deliberanda à Consule proponeretur. Hoc idem, vel ut corpora curarent; vel quia Sc^{um} post occasum solem factum, nec ratum quidem erat: Agellius XIII. cap. VII. Et sanè si tam serò noua relatio, priusquam perrogata sententia, eò ventum fuisset.*

329. VIGILIAS DIVIDIT.] *In quaternas: & eas singulas, trium horarum. Nos abunde in Miluiā.*

330. IMMVNIS.] *Excusantur à vigilijs, qui de die in expeditione, & contra hostem, alibi fuerunt.*

331. DEPRIMAT.] *Abducatur & deducatur nonnihil animos, in altioribus curis intentos & erectos.*

332. MORBIS.] *Melancholicis (nos experti sumus) aut frigidis.*

333. OB LICENTIAM.] *Varro: Liber à libendo, quod lubrica mens ebrii, quod libet, prolabatur.*

334. SERVITIO CVR.] *Homerus: Οἶνον τοῖς Μενέλαε θεοὶ ποίνσαν ἀεισον, Θνητοῖς ἀνδράποισιν ὑποσκέδασαι μέλεδ ὄνας: O Menelae, dii vinum fecere beati, Ut curas animi pellat mortalibus acres.*

335. VEGETIOREMQUE.] *Quidam libri, vegetique. probè etiam, vide Nonium. Antiphanes poeta suauis imagine arborum ad hanc rem vititur, quae iuxta fluenta assita, & semper irrigata, optimè crescunt.*

336. AVDACIOREM.] *Horat. Post te neque iratos timentem Regum apices, neque militum arma.*

337. SOLONEM.] *Ipse de se: Εἴργα δὲ Κυπριγενὲς νῦν μοι φίλα καὶ Διονύσια.*

338. ARCESILAVM.] *Qui ob lautitias & canas, dictus est alter Aristippus: Diogenes in eius vita. Sed hic Academicus: at nec Zeno ille Stoicorum princeps abhorruit, qui naturā seuerus, in conuiuiis rogatus cur hilaresceret? Et lupini, inquit, amari, ubi maduerint, dulcescunt. Sed & idem aiebat, κρεῖττον εἶναι τοῖς πρὸς ἰνδλιθεῖν, ἢ τῇ γλώττῃ: melius pedibus lapsare, quam linguā: in ebrietatis excusationem.*

339. CRIMEN HONESTVM.] *Quia in Catone scilicet, viuā imagine virtutum, nihil inhonestum.*

340. NEC SÆPE.] *Horat. Misce stultitiam consilij breuem.*

341. GRAECO.] *Anacreonti. cuius illud existat: Θέλω, θέλω μανῆναι: Volo, volo insanire.*

342. PLA-

A est: siue ³⁴² Platoni, frustra poëticas fores compos sui pepulit: siue ³⁴³ Aristoteli, nullum magnum ingenium sine mixturâ dementiæ fuit. Non potest grande aliquid & supra ceteros loqui, nisi mota mens. Cum vulgaria & solita contempsit, instinctuque sacro surrexit excelsior, tunc demum aliquid cecinit grandius ore mortali. Non potest sublimè quicquam & in arduo positum contingere, quamdiu apud se est. Desciscat oportet à solito, & efferatur, & ³⁴⁴ mordeat frânos, & rectorem rapiat suum: eoque ferat, quò per se timuisset ascendere. Habes, Serene carissime, quæ possint tranquillitatem tueri, quæ restituere, quæ surrepentibus vitijs resistent. Illud tamen scito, nihil horum satis esse validum, rem imbecillam seruantibus, nisi intenta & assidua cura circumbeat animum labentem.

342. PLATONI.] *Pluries tale aliquid Plato: sed Seneca nunc certò locum adspicit hunc in Phædro: Οὐδ' ἂν ἄνδρ' μανίας μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἅπαρ ἐν τέχνῃς ἰκανῶς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελής αὐτὸς τε καὶ ἡ ποίησις ἠφανίσθη: Quisquis sine furore fores poëticas pepulit, persualus quòd arte solâ poëta possit euadere; is conatus sui irritus, & item poësis eius, abeunt siue pereunt. Ideò & à vino poëtam inuari percrebuit, quia mentem suscitât ac mouet. Cratinus:*

Οἶνός τοι χαρίεντι μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῶν:
Vinum est instar equi, gestat tollitq; poëtam.

343. ARISTOTELI.] *Non hæc ipsa verba hodie in Aristotele: sed Problematis Sect. xxx. questio prima est: Cur homines qui ingenio claruerunt, vel in studijs Philosophiæ, vel in republicâ, vel carmine pangendo, melancholici omnes fuerunt? Quò Cicero i. Tuscul. adspexit: Aristoteles quidem ait, omnes ingeniosos melancholicos esse. Fortasse & nunc Seneca: quia Melancholia dementia assidet.*

344. MORDEAT.] *Vt equi feroces, & indomiti.*

